

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL
OF EUROPE
CONSEIL
DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

AT(2014)075

Rehabilitacija naše zajedničke baštine

NACRT Izveštaj o procjeni baštine Hrvatska

SADRŽAJ

Predgovor	3
1. Opći prikaz upravnog sustava države	3
2. Strategije i politike za održivi razvoj, uključujući održivost kulturne baštine	4
3. Razvoj održivih turističkih strategija	6
4. Upravljanje kulturnom baštinom (uključujući proračunskim sredstvima)	8
5. Zaposlenici i uvjeti osposobljavanja.....	Error! Bookmark not defined. 10
6. Prava privatnog sektora i trećeg sektora (fizičke i pravne osobe)	12
7. Financijska pomoć i agencije za rehabilitaciju	13
8. Zakonski tekstovi za kulturnu baštinu.....	15
9. Odnos između zakonskih tekstova o kulturnoj baštini i drugih zakonskih tekstova i politika.	16
9.1. Prostorno i urbano planiranje i strateška procjena utjecaja na okoliš	16
9.2. Odredba za graditeljstvo, gradnju, razvoj i infrastrukturu.....	19
9.3 Prirodna baština i zaštita okoliša.....	20
9.4. Ostali zakoni.....	23
10. Inventar, sustav evidentiranja i proces planiranja	24
11. Oblici zaštite nepokretne baštine	24
12. Ostali mehanizmi čuvanja/zaštite.....	26
13. Edukacija, podizanje svijesti i mehanizmi savjetovanja.....	27
14. Prava vjerskih vlasti.....	27
15. Prava manjima, povratnika i ranjivih skupina	27
16. Provođenje, sankcije i kaznene mjere.....	28
17. Zaključak	29

Predgovor

Kao dio "Ljubljanskog procesa II: Rehabilitacija zajedničke baštine", odlučeno je provesti "procjenu baštine". Cilj je pružiti kratki prikaz, od više kriterija, o pravnom, institucionalnom i profesionalnom stanju, i utvrditi pitanja i probleme vezane uz provedbu Ljubljanskog procesa II.

Razrada "Procjene baštine" bila je zadaća međuresorne skupine za izradu nacrtu o procjeni baštine, osnovanoj od strane državnih tijela koja se trebaju pridružiti panelu stručnjaka za Ljubljanski proces II pri Vijeću Europe / Europskoj komisiji. Sljedeći stručnjaci / predstavnici su hrvatski članovi: Gospođa Manda Horvat (Ministarstvo turizma), gđa Mirna Bojić (Ministarstvo zaštite okoliša i prirode), gđa Anuška Deranja Crnokić, gđa Ivana Vukosavić Mitrov, g. Bruno Diklić (Ministarstvo kulture).

Prvi nacrt rezultat je intenzivnih radova skupine za izradu nacrtu, pod nadzorom prof. Roberta Pickarda (konzultant Vijeća Europe / Europske komisije, član panela stručnjaka). Nakon proširivanja međuresorne skupine za izradu nacrtu s novim članovima: g. Ines Andrić Brajčić i g. Sandra Momčilović (Ministarstvo graditeljstva i prostornog planiranja), g. Radojka Tomašević (Ministarstvo regionalnog razvoja i EU fondova) i g. Martina Ivanuš (Ministarstvo kulture) kreiran je ovaj nacrt. Ovaj nacrt mora biti odobren na državnoj razini (Upravni odbor, Nacionalna radna skupina za Ljubljanski proces) u svrhu maksimalnog učinka i jačanja političke predanosti u provedbi reformi te davanju Ljubljanskom procesu II središnje pozicije u vladinim razmatranjima.

Nakon što se odobri, "Procjena baštine" koristit će se kao proaktivan alat za upravljanje koji može usmjeravati nacionalnu radnu skupinu prema prioritetima koji se moraju riješiti. Cilj je omogućiti Ljubljanskom procesu da ostvari svoje ciljeve (do ljeta 2014.), te da politički podrži metodologiju u stvaranju institucionalnih, administrativnih i financijskih ili profesionalnih uvjeta kako bi Ljubljanski proces bio trajan. Nadziranje koje bi se trebalo poduzeti u kasnijoj fazi trebalo bi utvrditi pokazatelje koji se mjere kako bi se ocijenila učinkovitost Ljubljanskog procesa II kao izvora rješenja, i potvrditi da postupci i odluke odgovaraju na pitanja koja se odnose na poboljšanja koja su potrebna na pravnoj, institucionalnoj i stručnoj razini.

1. Opći prikaz upravnog sustava države

Prema Ustavu Republike Hrvatske, propisano je da, u okviru Republike Hrvatske, vlada države je organizirana prema načelima podjele vlasti između zakonodavnih, izvršnih i sudbenih tijela, te je ograničena Ustavom zajamčenim pravima građana na razini jedinica lokalne i regionalne samouprave. Jedinice lokalne samouprave čine općine i gradovi ili veći gradovi, dok jedinice područne samouprave obuhvaćaju županije. U Republici Hrvatskoj postoji 555 jedinica lokalne samouprave (429 općina i 126 gradova ili većih gradova, te 20 jedinice regionalne samouprave, odnosno županija).

Upravljanje državnim upravnim tijelima propisano je Zakonom o sustavu državne uprave (NN 150/11). Način upravljanja tim unutarnjim ustrojstvenim jedinicama u tijelima državne uprave uređuje vladina uredba kojom se određuje unutarnje ustrojstvo tijela državne uprave.

Tijela državne uprave čine ministarstva, državni uredi, državne upravne organizacije i županijski uredi državne uprave. Uredi državne uprave u županijama obavljaju poslove državne uprave na razini županija u kojima su osnovane.

Ministarstva Republike Hrvatske su sljedeća:

Ministarstvo financija; Ministarstvo obrane; Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija; Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo uprave, Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU-a; Ministarstvo poduzetništva i obrta; Ministarstvo rada i mirovinskog sustava; Ministarstvo pomorstva, prometa i veza, Ministarstvo poljoprivrede, Ministarstvo turizma, Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja, Ministarstvo branitelja, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo zdravstva, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, te Ministarstvo kulture.

Svako ministarstvo zastupa ministar, koji nadgleda rad ministarstva, a koji je u isto vrijeme član Vlade. Ministar je odgovoran za zakonito, pravodobno provođenje zakona i drugih propisa o pitanjima koja su od zajedničkog interesa. On/a također mora osigurati suradnju između ministarstava i državnih tijela, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravnih osoba s javnim ovlastima i drugih pravnih osoba (Zakon o sustavu državne uprave, NN 150/11; članak 39. stavak 3.).

Prema Zakonu o ustrojstvu i djelokrugu ministarstava i drugih središnjih tijela državne uprave (NN 150/11, 22/12, članak 24.), Ministarstvo kulture obavlja upravne i druge zadaće u području kulture, uključujući one vezane za kulturnu baštinu: istraživanja, studije, nadzor, vođenje evidencije, dokumentiranje i promicanje kulturne baštine; središnju informatičku i dokumentarnu službu; utvrđivanje svojstva zaštićene kulturne baštine, propisivanje mjera za uspostavu programa opće primjene u kulturi u Republici Hrvatskoj; briga o, usklađivanje i nadzor nad financijskim programima za zaštitu kulturne baštine; osnivanje i nadzor nad institucijama koje provode aktivnosti zaštite kulturne baštine; ocjenjivanje radnih uvjeta za aktivnosti pravnih i fizičkih osoba na restauratorskim, konzervatorskim i drugim aktivnostima vezanim za kulturnu baštinu; osiguranje preduvjeta za obrazovanje i usavršavanje stručnih djelatnika u području zaštite kulturne baštine; obavljanje nadzora trgovine, te uvoza i izvoza zaštićenih kulturnih dobara; potvrda uvjeta za korištenje i namjenu kulturnih dobara, i upravljanje kulturnim dobrima sukladno propisima; potvrda posebnih uvjeta za građevine za zaštitu predmeta kulturne baštine, i provedbu inspekcijske zadaće za zaštitu kulturne baštine.

Pitanja kao što su okoliš i održivi razvoj, planiranje korištenja zemljišta, izgradnja, razvoj i osiguravanje infrastrukture, turizam, ljudska/ kulturna prava i zaštita kulturne baštine organizirani su pretežito u nadležnosti nadležnog ministarstva. Ministarstvo kulture, kad je riječ o pitanjima kulturne baštine, provodi suradnju, prije svega s ministarstvima turizma, graditeljstva i prostornog uređenja (koje se bavi pitanjima planiranja korištenja zemljišta, izgradnje), zaštite okoliša i prirode (koje se bavi pitanjima okoliša i održivog razvoja), te s Ministarstvom regionalnog razvoja i fondova Europske unije. Pitanja koja se odnose na održivi razvoj, te ljudska prava odgovornost su vlade kroz nekoliko ministarstava. Ministarstvo također mora osigurati suradnju između ministarstava i državnih tijela, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravnih osoba s javnim ovlastima i drugih pravnih osoba (Zakon o sustavu državne uprave, NN 150/11; članak 39.). Međutim, u praksi, suradnja nije učinkovita i postoji potreba da se uspostavi

mehanizam međuresorne suradnje. Već postoje neki dobri primjeri suradnje. Jedan takav primjer je osnivanje međuresorne radne skupine između ministarstava koja se bave kulturnom baštinom, zaštitom prirode i okoliša te prostornog uređenja u cilju provedbe Konvencije o europskim krajobrazima kao i međuresorne skupine za izradu nacrtu o procjeni baštine koja je osnovana u sklopu Ljubljanskog procesa II. No, daljnje radne skupine trebaju biti uspostavljene kako bi radile na nacionalnim strategijama, i na pojedinim pitanjima, na primjer, poboljšanju integracije baštine, prostornom i urbanističkom planiranju i održivom razvoju, uključujući gospodarsko korištenje kulturne baštine.

Općine i gradovi, u okviru svog djelokruga rada, kao jedinice lokalne samouprave, obavljaju poslove od lokalne važnosti, kojima se neposredno zadovoljavaju potrebe građana, ali koji Ustavom ili Zakonom nisu dodijeljeni državnim tijelima, dok županije obavljaju poslove od regionalne važnosti.

Središnja tijela državne uprave, u okviru svog djelokruga rada, nadziru rad tijela lokalne i područne samouprave i pravnih osoba s javnim ovlastima u provođenju zadaća državne uprave.

2. Strategije i politike za održivi razvoj, uključujući održivost kulturne baštine

---

Strategiju održivog razvitka Republike Hrvatske usvojio je Hrvatski sabor na sjednici 20. veljače 2009. U svom uvodu, Strategija definira načela održivog razvoja kao razvoja koji zadovoljava suvremene potrebe bez ugrožavanja budućih generacija. Strategija naglašava važnost postizanja načela demokracije, ravnopravnosti spolova, socijalne pravde i solidarnosti, zakonitosti, poštivanja ljudskih prava i očuvanja prirodnih dobara, kulturne baštine i ljudskog okoliša, što zauzvrat doprinosi zaštiti Zemlje i održivosti života u svojoj njegovoj raznolikosti.

Imajući na umu sve veće pritiske na okoliš, Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske usredotočena je na dugoročno djelovanje u osam ključnih područja, poštujući preuzete međunarodne obveze:

- Poticanje rasta broja stanovnika u Republici Hrvatskoj
- Okoliš i prirodna dobra
- Naglasak na održivoj proizvodnji i potrošnji
- Stvaranje socijalne i područne kohezije i pravde
- Postizanje neovisnosti u smislu energetske resursa i rast učinkovite energetske potrošnje
- Jačanje javnog zdravstva
- Umrežavanje Republike Hrvatske
- Zaštita Jadranskog mora, obale i otoka

Međutim, u tim područjima, kulturna baština nije izričito spomenuta kao resurs za gospodarski i društveni razvoj, unapređenje okoliša i poboljšanje kvalitete života, već se samo spominje u pojedinim područjima, posebno u području okoliša i prirodnih dobara, gdje se navodi potreba osiguranja značajnih, karakterističnih svojstava krajolika tijekom planiranja i prostornog razvoja, uz očuvanje bioloških, geoloških i kulturnih vrijednosti. Kulturna baština je istaknuta kao važan čimbenik u nacionalnom prostornom identitetu. U kontekstu razvoja turizma, naglašava se potreba prilagodbe na ograničenja i potencijal zaštićenih područja, s ciljem očuvanja biološke raznolikosti i nacionalne i kulturne baštine. Nakon revizije ove strategije, Ministarstvo kulture mora poduzeti aktivnosti kako bi se uzeo u obzir ekonomski potencijal kulturne baštine kao što se podrazumijeva u strategiji očuvanja, zaštite i održivog gospodarskog iskorištavanja kulturne baštine.

Operativni program regionalne konkurentnosti (OPRK) 2007 – 2013 predstavlja programski dokument pripremljen za korištenje EU fondova te se posebno odnosi na Europski fond za regionalni razvoj predviđen za provedbu Kohezijske politike dodijeljen Hrvatskoj za financijsku perspektivu 2007-2013 u sklopu Cilja konvergencije. Strategija OPRK-a jest povećati konkurentnost Hrvatske stvaranjem povoljne poslovne klime, koja uključuje potporu malim i srednjim tvrtkama, istraživanje i razvoj, poslovnu aktivnost i turizam – odgovarajuću infrastrukturu, uključujući održivo korištenje kulturne baštine poštujući princip uravnoteženog regionalnog razvoja.

Izradu **Strategije zaštite, očuvanja i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje 2011.-2015.** pokrenulo je Ministarstvo kulture, koje je odgovorno za zaštitu i očuvanje kulturne baštine. Konačna verzija usvojena je u srpnju 2011. Cilj je ove strategije razmotriti i analizirati postojeći sustav zaštite i očuvanja kulturne baštine, te kako isti omogućuje održivo korištenje baštine, te utvrditi ciljeve, mjere i aktivnosti kako bi se iskoristili kulturna baština i njen potencijal na učinkovitiji, djelotvorniji način, kao razvojni resurs, a da se pri tom primjenjuje načelo održivog razvoja. Namjera je provesti aktivnosti koje bi osigurale ulogu baštine u nacionalnom gospodarstvu i razvoju, uključujući ulogu povijesnih gradova. Strategija definira slijedeće strateške ciljeve:

- Povećanje učinkovitosti i uspjeha politika za zaštitu i očuvanje kulturne baštine, kako bi se istu koristilo na održiv način;
- Povećanje prihoda i drugih prednosti održivog korištenja kulturne baštine;
- Razvoj svijesti pojedinaca i zajednice o važnosti kulturne baštine i održivog korištenja kulturne baštine.

Svaki cilj obuhvaća posebno definirane ciljeve, uz mjere za njihovo ostvarivanje, kao okvir za konkretne razvojne projekte za održivo korištenje kulturne baštine. U svrhu uspješne i učinkovite provedbe Strategije, te njene operativne provedbe, moraju biti izrađeni akcijski planovi. Akcijski planovi moraju biti izrađeni u suradnji sa širokim krugom dionika, prije svega znanstvenim i stručnim ustanovama i drugim tijelima koja se bave zaštitom i očuvanjem kulturne baštine; oni koji je posjeduju, ili koriste na različite načine.

Središnje tijelo nadležno za provedbu Strategije je Ministarstvo kulture, koje koordinira rad i obavlja menadžerske, organizacijske i administrativne poslove. Kao dio ove odgovornosti, potrebno je stvoriti menadžerske i organizacijske strukture za provedbu u okviru Ministarstva kulture.

Sudjelovanje javnog sektora u provedbi, praćenju i procjeni Strategije postići će se kroz partnerski pristup (Partnersko vijeće). To je tijelo osnovano tijekom procesa izrade Strategije, a koje se sastoji od članova koji su zainteresirani, i posvećeni unapređivanju i jačanju održivog korištenja kulturne baštine. Partnersko vijeće je savjetodavna skupina koja daje mišljenja i preporuke u odnosu na izradu strategije, njenu provedbu, praćenje i ocjenjivanje, kao i njene buduće izmjene.

Civilni sektor igrat će važnu ulogu u provedbi Strategije, s obzirom na njegovu tradicionalno značajnu, raznoliku ulogu u području kulturne baštine, bilo kao vlasnika, klijenata, konzervatora ili skrbnika, kao i onih koji sudjeluju u renovaciji, promociji ili predstavljanju, ili kao nositelji / poduzetnici koji su uključeni u korištenje kulturne baštine. Ovaj sektor ima iskustva u pripremi i provedbi razvojnih projekata i projekata za očuvanje i zaštitu kulturne baštine, kao i u korištenju međunarodnih izvora financiranja. Civilni sektor bi trebao igrati važnu ulogu u partnerskom vijeću i provedbi akcijskih planova.

Strategija će također biti usmjerena ka postizanju većeg uspjeha u dobivanju financijskih sredstava iz raznih potencijalnih izvora (uključujući državnih programa, sredstava fondova EU-a, te programa Unije i različitih bilateralnih i multilateralnih izvora financiranja, županijskih i lokalnih izvora i privatnih resursa). Strategija će rezultirati dobro strukturiranim razvojnim planom za identifikaciju, pripremu, odabir i konačnu realizaciju projekata za održivo korištenje kulturne baštine, koji će biti usklađeni s europskim standardima i procedurama, drugim potencijalnim izvorima financiranja i, sve više, s programima državnih institucija u Republici Hrvatskoj.

Operacionalizacija Strategije, predviđena kroz izradu akcijskih planova, još nije provedena, budući da akcijski planovi još nisu izrađeni, niti je uspostavljen postupak za praćenje i procjenu. Postupak za praćenje i procjenu trebao bi igrati važnu ulogu u osiguranju učinkovitosti i neprekidne prilagodbe/ažuriranja Strategije, u okolnostima koje se stalno mijenjaju. Cilj praćenja i procjene, putem sustavnog istraživanja, je olakšati učinkovitu, transparentnu provedbu Strategije. Trebalo bi pokrenuti daljnju političku inicijativu kako bi se obvezalo na taj proces, kao i osiguralo angažiranje civilnog sektora.

Ministarstvo kulture trenutno radi na **Nacionalnoj strategiji kulturnog razvoja 2014-2020** koja će odrediti ciljeve u upravljanju kulturnom baštinom u vremenskom okviru usklađenom s programskim razdobljem EU.

3. Razvoj održivih turističkih strategija

Važnost kulture za turizam u Hrvatskoj očita je zbog činjenice da je Ministarstvo turizma, u suradnji s Institutom za turizam i drugim partnerima i relevantnim institucijama, izradilo **Strategiju razvoja hrvatskog kulturnog turizma** (usvojena 2003., vrijedi do 2007.). Od 2007., regionalne vlasti razvile su vlastite kulturne turističke strategije.

Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020 propisuje novu viziju hrvatskog turizma. Kulturna baština jedan je ključnih resursa koji će se temeljito proučiti u pripremi Strategije. Ona sasvim sigurno predstavlja jedan od osnovnih potencijala za razvoj turizma, posebice u područjima nedovoljne turističke aktivnosti.

Jedan od prioriteta razvoja turističkog proizvoda jest kulturni turizam, i.e. istraživanje o vidljivosti i brendiranju cijelog niza visoko atraktivnih neovisnih kulturnih atrakcija (e.g. lokacije pod zaštitom UNESCO-a, arheološka nalazišta, dvorci, tvrđave); identifikacija mogućnosti razvijanja novih događanja s potencijalima međunarodne vidljivosti i uspostavom imidža destinacija; poticanje kulturnih tematskih ruta i staza (e.g. povijesne ceste, staze baštine pod zaštitom UNESCO-a, vjerske staze). Štoviše, to podrazumijeva provedbu jasnih kriterija za razvoj i sustava upravljanja

Kako bi moglo provesti brojne i raznolike projekte vezane uz održivi kulturni turizam, Ministarstvo turizma za konac 2014. predviđa finalizaciju Akcijskog plana kulturnog turizma koji se izrađuje u suradnji s Ministarstvom kulture i turističkim zajednicama.

Sukladno Strategiji Vladinih programa (2012.-2014.), Državnom proračun Republike Hrvatske za 2012. (i projekcije za 2013. i 2014.) (NN 24/12), članku 20. Zakona o boravišnim pristojbama (NN 152 / 08 i 59/09), a u vezi s dovršenjem Programa rada Hrvatske turističke zajednice za 2012., Ministarstvo turizma i Glavni ured Hrvatske turističke zajednice (u daljnjem tekstu: Ministarstvo i HTZ) provode programe za zaštitu, obnovu i uključivanje u turizam baštine u nerazvijenim turističkim područjima:

- Obnova i prenamjena korištenja tradicionalnih objekata za stanovanje i gospodarskih objekata za korištenje u turizmu;
- Obnova tradicijskih obrta;
- Poticanje očuvanja i njegovanje atraktivnih prirodnih lokacija i njihovo korištenje u turističke svrhe, te istovremeno poštivanje njihovih postojećih vrijednosti i načela održivog razvoja;
- Poticanje organizacije tradicionalnih, kulturnih i povijesnih događanja i festivala.

Mnogi objekti graditeljske baštine (narodna arhitektura, mlinovi, kovačnice, itd.) spašeni su od daljnjeg propadanja tako što su prenamijenjeni za nove, turističke svrhe, a sufinancirane su i obrazovne pješačke staze, vidikovci i osmatračnice, u zaštićenim područjima, čime se postigla uspješna zaštita prirodne baštine i kvaliteta doživljaja. Ciljevi programa su *povezivanje* različitih krajeva Hrvatske po temama i rutama, tj. povezivanje prirodnih, kulturnih i povijesnih znamenitosti naše zemlje, povezujući više regija, te uključujući i naše krajeve u europske kulturne rute.

Najbolji primjeri kulturne održivosti u turizmu predstavljaju obnovljene, tradicionalne kuće

Potrebno je također istaknuti kreditne linije koje je ponudila Hrvatska banka za obnovu i razvoj (HBOR). Novi su zahtjevi uvedeni 2012. vezani uz smanjivanje kamatnih stopa za postojeće kreditne programe¹ od kojih se neki odnose na turizam, i.e. izravno na baštinu, e.g.:

- Razvoj ruralnog turizma
- Smještajni kapaciteti unutar zaštićenih spomenika kulture

Jedan od problema koji smo primijetili je problem tumačenja, koji je od ključne važnosti za uspješno korištenje kulturnih resursa u turističke svrhe, ne samo u smislu nepokretne imovine, već u smislu

---

¹ <http://www.hbor.hr/Sec1312>

dotadnog osposobljavanja potrebnog za kustose, kako bi im se pomoglo da prilagode način na koji predstavljaju svoje objekte na način prilagođen turistima, a ne stručnjacima.

Jedan od problema koji još uvijek nije riješen na odgovarajući način je problem radnog vremena kulturnih ustanova (ne samo tijekom radnih dana, već i sam raspored radnih dana).

Naravno, prilikom razmatranja raspona kulturnih atrakcija, treba imati na umu posjetitelje s posebnim potrebama (problem pokretnosti, oštećenja vida i sluha), te uzeti u obzir fizičku dostupnost atrakcija, kao i način na koji se to tumači.

Potrebno je još puno rada kako bi se kulturne atrakcije primjereno uključile u pakete koji bi se mogli nuditi potencijalnim posjetiteljima / gostima. Umjesto predstavljanja pojedinačnih atrakcija, one bi se trebale povezati (na primjer, stvaranjem kulturnih ruta koje pokrivaju više odredišta, tako da su na svakom pojedinom mjestu na raspolaganju podaci o drugim atrakcijama na toj ruti).

Kao rezultat gore navedenog, potreban je veći broj poboljšanih centara za posjetitelje, osobito na najznačajnijim arheološkim lokalitetima, uz sistematizirana načela za upravljanje posjetiteljima u svrhu zaštite područja baštine, osiguravajući odgovarajuće natpise i objašnjenja (dobri primjeri su Andautonija, Salona i Dioklecijanova palača, ali uvijek postoji mogućnost poboljšanja). Potrebne su također aktivnosti osmišljene kako bi podigle svijest posjetitelja, educirale ih te ih podučile kako biti odgovorni turisti, kao i promotivne aktivnosti usmjerene na ciljanu, osviještenu turističku javnost.

Povelja ICOM-a "Rizici za baštinu uzrokovani turizmom" daje upozorenja o svim kategorijama rizika, a u Hrvatskoj su identificirani sljedeći: oronula, neiskorištena kulturna baština, baština koja je loše predstavljena i interpretirana (neki muzeji teško privlače posjetitelje) , i područja od vrijednog povijesnog urbanog interesa koja su narušena vizualnim oglašavanjem.

Baš kao i svatko tko radi u zgradi za koju se plaća spomenička renta² , tako i oni zaposleni u turizmu i ugostiteljskom sektoru koji se nalaze u takvim zgradama plaćaju dotičnu rentu. Osim rentom, neke destinacije ostvaruju prihode naplaćivanjem ulaznica, dio od kojih se ulaže u održavanje i obnovu (dobar primjer je Dubrovnik i Društvo prijatelja dubrovačke starine - pogledati dio 7).

U Ministarstvu turizma nema informacija, ili još nismo zabilježili, indikacije da turizam ima štetan učinak na građevinsku baštinu. Naprotiv, vjerujemo da mnoge destinacije, posebno zaštićene građevine, ne bi bile održive (ili bi bile manje održive) bez turizma. Vjerujemo da se ozbiljniji problemi odnose na nedovoljno korištenje potencijala koje kulturni resursi nude, zbog navedenih problema, (nepostojeće ili neodgovarajuće interpretacije, radnog vremena, itd.). Ti bi resursi, ako su dobro organizirani za potencijalne klijente, mogli potaknuti razvoj na određenim destinacijama kao što su poboljšanje oznaka i transportne infrastrukture općenito.

Kulturna baština je desetljećima premalo i mjestimično korištena u hrvatskom turizmu, te su posljedično izbjegnute drastične posljedice masovnog turizma na kulturne spomenike, iako su neki bili ugroženi, kao što je Kneževa palača u Dubrovniku, srce Starog grada u Dubrovniku, itd. Održivost, u ovom kontekstu, podrazumijeva pouzdanu interpretaciju i prezentaciju kulturne baštine, a koje masovni pristup i užurbane posjete lokacijama s baštinom ne omogućavaju. Potrebne su dodatne aktivnosti kako bi se osigurao održivi turizam, kroz usvajanje odgovarajućih planova za upravljanje posjetiteljima, planova koji bi bili bolji izbor u odnosu na kratkoročnu dobit od masovnog turizma.

Evidentan je nedostatak svih onih aktivnosti i sredstava s kojima se kulturna baština može koristiti za povećanje konkurentnosti hrvatske turističke ponude, otvaranje novih tržišnih segmenata, povećanje lokalne i regionalne potrošnje, produljenje turističke sezone i povećanje učinkovitosti poslovanja, te tako u konačnici osigurati dodatni prihod za bolju zaštitu i očuvanje kulturne baštine. Kroz kulturne politike i

² Fizičke i pravne osobe koje obavljaju gospodarske djelatnosti u nepokretnim kulturnim dobrima, ili u namjenskim zaštićenim urbanim područjima, plaćaju rentu u iznosu od 2% prihoda. Od tog iznosa, 60% se uplaćuje u gradski ili općinski proračun, a 40% u državni proračun.

politike očuvanja baštine, potrebna je veća, učinkovitija i bolja eksploatacija kulturnih resursa kako bi se potaknuo razvoj, što znači uklanjanje prepreka uključivanju tih resursa u top ponudu turističkih atrakcija. Bit će potrebna povećana suradnja između svih dionika kako bi kulturne atrakcije postale dostupnije i kako bi se povećao raspon kulturnih turističkih atrakcija i bolje ih se promicalo.

Suradnja između Ministarstva turizma i Ministarstva kulture (uključujući Hrvatsku turističku zajednicu i Ministarstvo zaštite okoliša i prirode) uključuje:

- nastavak aktivnosti sustavnog označavanja zgrada i objekata od kulturno povijesne važnosti, na način da su postavljene informativne ploče u njihovoj blizini, na ulazima i na obližnjim glavnim cestama u suradnji s Ministarstvom pomorstva, prometa i veza, te aktivnosti stvaranja kulturnih ruta koje mogu biti uključene u europske kulturne rute;
- kreiranje kalendara kulturnih događanja i manifestacija, važnih festivala, tradicionalnih i lokalnih festivala, itd.
- kreiranje tematskog kataloga s elementima od kulturne važnosti u određenom području civilizacije, u kontekstu šire europske regije - katalog može biti topografski ili odražavati koncept 'kulturnih ruta', koje bi turisti mogli pratiti, kao što su već postojeće rute: "Putovima Neandertalaca", "Sakralno blago baroka i klasicizma", "Antički putovi Dalmacije", "Vinski putovi istre", "Put Lunjske masline", itd.
- kreiranje tematskog kataloga različitih vrsta kulturnih dobara, na primjer, dobara na UNESCO-ovom popisu Svjetske baštine, hrvatske katedrale, tradicionalna arhitektura, povijesni gradovi, arheološka nalazišta, utvrde, dvorci, itd.

Način na koji će se takve kulturno turističke inicijative provesti ovisi o aktivnom sudjelovanju i suradnji organizacija i pojedinaca na lokalnim i regionalnim razinama. Kako bi one bile uspješne, svi ključni nositelji moraju udružiti snage i sudjelovati u procesima kao ravnopravni partneri. Isto tako, bit će potrebni određeni financijski resursi za njihovo ostvarenje, a koji se mogu dodijeliti iz proračuna pojedinih ministarstava, ili drugih tijela, nadležnih za provedbu pojedinih zadataka.

4. Upravljanje kulturnom baštinom (uključujući proračunskim sredstvima)

Uprava za zaštitu kulturne baštine pri Ministarstvu kulture nadležno je tijelo za obavljanje administrativnih i stručnih poslova vezanih za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara. Uprava za zaštitu kulturne baštine sastoji se od dva sektora, Sektora za zaštitu kulturne baštine i Sektora za konzervatorske odjele i inspekciju unutar kojega su konzervatorski odjeli i uredi za regije (21 odjel) i Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode grada Zagreba. U konzervatorskim odjelima obavljaju se stručni i administrativni poslovi vezani za istraživanje, praćenje stanja, evidentiranje i dokumentiranje kulturnih dobara; primjenu odgovarajućih metoda i mjera za zaštitu kulturnih dobara. Pružaju stručnu pomoć onima koji imaju pravo na ili su ovlašteni za upravljanje kulturnim dobrom te propisuju posebne uvjete za korištenje, namjenu i upravljanje kulturnim dobrima. Utvrđuju zaštitne režime; organiziraju i nadziru izvođenje zaštitnih radova na kulturnim dobrima i vode prvostupanjske upravne postupke sukladno zakonskim propisima o zaštiti i očuvanju kulturne baštine.

Isto tako, konzervatorski odjeli provode nadzor trgovine te uvoza i izvoza kulturnih dobara, osiguravaju rad jedinstvene informacijsko-dokumentacijske službe u suradnji s drugim tijelima jedinica lokalne i regionalne samouprave, te s fizičkim i pravnim osobama, s ciljem poticanja i promicanja zaštite kulturne baštine.

U praksi je nadzor nad primjenom zakonskih propisa pitanje Službe za inspekcijske poslove Uprave za zaštitu kulturne baštine. Dotična služba nadzire status kulturnog dobra te provedbu mjera za njegovu zaštitu i očuvanje, korištenje i trgovinu kulturnim predmetima te posebno obavljanje konzervatorskih, restauracijskih i ostalih sličnih radova koji se odnose na predmete iz kulturne baštine i njihovo okruženje, te arheološke iskopine i istraživačke projekte, uključujući podvodne iskope i vađenje olupina.

Štoviše, sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnog dobra (NN 69/99, 151/03, 157/03, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13; Članak 102-107) *Hrvatsko vijeće za kulturna dobra* osnovano je kako bi nadziralo i promicalo status kulturnih dobara, a sastoji se od stručnjaka za zaštitu i očuvanje predmeta kulturne baštine. Vijeće razmatra opća pitanja iz područja zaštite i očuvanja kulturnih dobara i daje preporuke za unaprjeđenje aktivnosti čuvanja i zaštite kulturnih dobara; upoznaje se s programima za zaštitu kulturnih dobara i njihovu provedbu; daje preporuke Ministarstvu kulture o tome koja kulturna dobra bi trebalo proglasiti ugroženim; daje mišljenje o iznošenju nepokretnih kulturnih dobara; razmatra kontroverzna pitanja u području zaštite i očuvanja kulturnih dobara i preporuča rješenja.

Ustanove za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara jesu restauratorski zavodi ili druge restauratorske ustanove, te muzeji, galerije, arhivi, knjižnice i druge javne ustanove u kulturi, koje u okviru svojih djelatnosti obavljaju poslove u svezi s čuvanjem, obnovom i zaštitom kulturnih dobara. Poslove restauriranja, konzerviranja i obnove kulturnih dobara obavlja Hrvatski restauratorski zavod kao javna ustanova u vlasništvu Republike Hrvatske. Hrvatski restauratorski zavod osnovan je 1997. godine, spajanjem dviju postojećih institucija za očuvanje i restauraciju. Osnovna djelatnost Zavoda su očuvanje i restauracija nepokretnih kulturnih dobara (graditeljsko naslijeđe, zidne slike i mozaici, skulpture u kamenu, štuko-rad) i pokretnih kulturnih dobara (samostojećih slika, drvenih oslikanih skulptura, umjetničkih djela na papiru i pergamentu, namještaja, tekstilnih i metalnih predmeta), arheološke baštine i ostalih predmeta od kulturnog, povijesnog ili tehničkog značaja. Sredstva za redovnu djelatnost Zavoda osiguravaju se iz sredstava Državnog proračuna Republike Hrvatske, preko Ministarstva kulture, i iz vlastitih prihoda, uz potpore, sponzorstva i donacije.

Sukladno Zakonu o obnovi ugrožene spomeničke cjeline Dubrovnika (NN 21 / 86,26 / 93,33 / 89.128 / 99) *Zavod za obnovu Dubrovnika* obavlja aktivnosti na organizaciji i provedbi Restauracijskog programa ugroženog povijesnog centra Dubrovnika koja uključuje, uz povijesnu jezgru, kontaktne zone Pila i Ploča. Ovaj Zakon definira da je povijesna jezgra Dubrovnika pod posebnom zaštitom te da su restauratorski radovi od javnog i zajedničkog interesa. Trenutno se izrađuju izmjene i dopune Zakonu o obnovi ugrožene spomeničke cjeline Dubrovnika.

Uredbom o osnivanju *Agencije za obnovu osječke Tvrđe* (NN 28/99) Agencija je osnovana kao javna ustanova odgovorna za pripremu, organizaciju i provedbu programa zaštite i revitalizacije osječke Tvrđe.

Uz navedene institucije, zadatke istraživanja, analize, vođenja evidencije, restauracije, zaštite i očuvanja kulturnih dobara mogu obavljati stručne pravne ili fizičke osobe. Ministar kulture propisuje uvjete koje moraju ispunjavati pravne ili fizičke osobe kako bi ishodile dozvolu za obavljanje tih poslova. Ministarstvo kulture vodi registar takvih pravnih i fizičkih osoba (Pravilnik o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 74/03, 44/10).

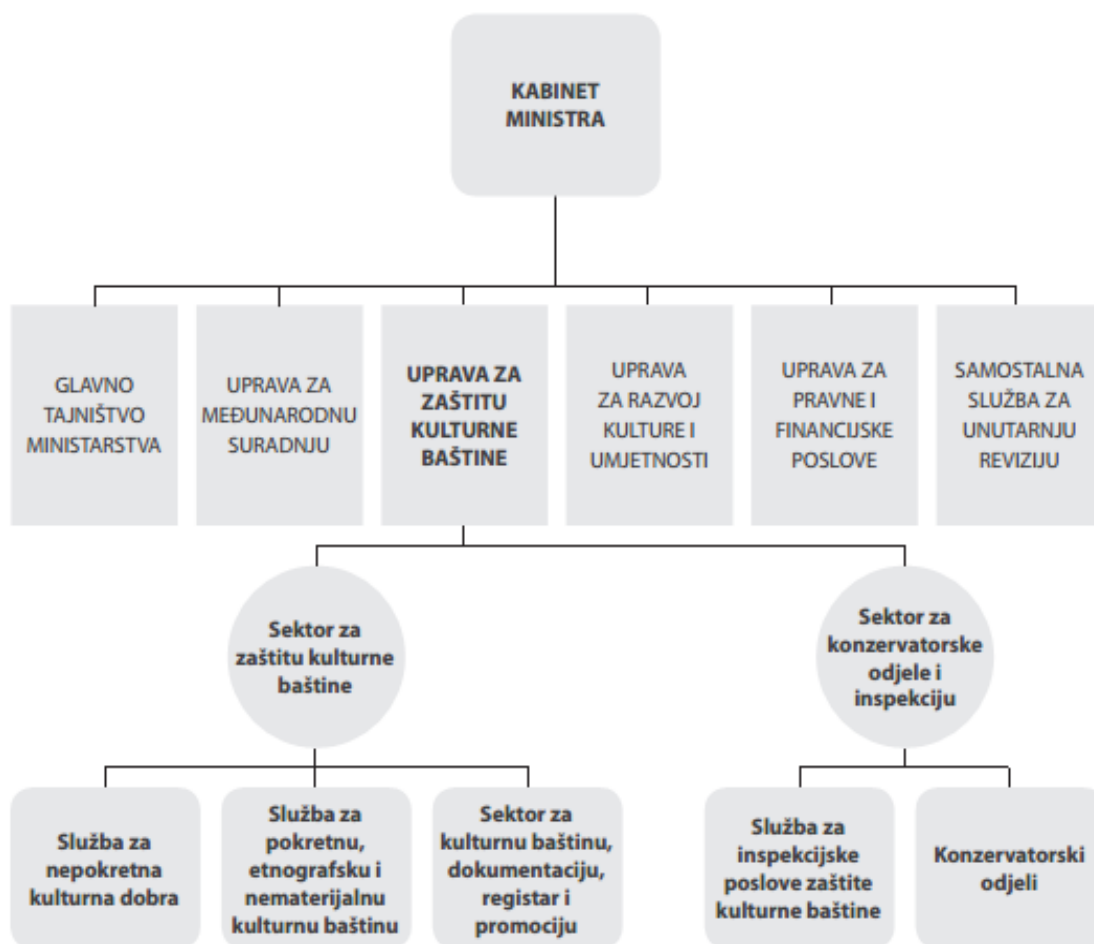
Prema člancima 18., 19. i 20. Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08 i 36/09), općine, gradovi i županije mogu djelovati neovisno u donošenju odluka u okviru svog samoupravnog djelokruga rada (neke općine i gradovi upošljavaju osoblje za kulturna pitanja, uključujući i projekte vezane uz kulturnu baštinu, kao što je pokretanje projekata rehabilitacije - u tom smislu, neki su aktivniji od drugih). Između ostalog, uključuju zadatke koji se odnose na prostorno i urbanističko planiranje koje provode njihovi upravni odjeli. Oni obavljaju stručne poslove koji se odnose na prostorno uređenje i graditeljstvo. Gradski i županijski upravni odjeli za kulturu prate i koordiniraju aktivnosti u okviru provedbe projekata zaštite i očuvanja nepokretne i pokretne kulturne baštine.

Jednom godišnje, Ministarstvo kulture objavljuje Poziv za programe sufinanciranja javnih potreba u kulturi u Republici Hrvatskoj, koji financijski pomažu radove zaštite i očuvanja kulturnih dobara, uključujući izradu pripreme konzervatorsko-restauratorske dokumentacije; potrebnu tehničku dokumentaciju (snimak postojećeg stanja, glavni i izvedbeni projekt, zaštitna istraživanja i svu potrebnu dokumentaciju ovisno o vrsti kulturnog dobra). Na Poziv se prijavljuju vlasnici kulturnih dobara i jedinice lokalne i područne samouprave. Isto tako, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave predlažu raspodjelu sredstava iz vlastitog proračuna za programe u području kulture te prate korištenje namjenskih sredstava. Za rad svih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u vezi s kulturnim dobrima, mora se dobiti suglasnost Ministarstva kulture, odnosno nadležnog konzervatorskog odjela.

U proteklom razdoblju, nadležne institucije nisu se sustavno bavile problemom upravljanja kulturnim dobrima, odnosno zaštita i očuvanje uglavnom se provode uz nedostatan promišljanje o održivosti obnove i rehabilitacije kulturne baštine. Primjenom nove prakse, te objavljivanjem Pravilnika o obliku, sadržaju i načina vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske (NN 89/11), koncept plana upravljanja uveden je kao uvjet za zaštitu kulturnog krajolika (no nije proširen na povijesna područja i ansamble, koji će zahtijevati zakonske izmjene i izgradnju kapaciteta te edukaciju za izradu takvih planova). Isto vrijedi i za pojedinačna kulturna dobra koja su upisana na UNESCO-ovu Listu svjetske baštine (točka 108.). Daljnje izmjene u području zaštite prirodne baštine biti će potrebne kako bi se osiguralo zajedničko upravljanje kulturnim / zaštićenim krajobrazima (vidi također 9.3.).

Dosadašnja praksa, u smislu financiranja kulturnih dobara, koja se provodi putem godišnjih natječaja, bez dugoročnih planova očuvanja, pokazala se neučinkovitom. Uzimajući u obzir nedostatak financijskih sredstava i osoblja te neadekvatnu logističku i tehničku podršku, Ministarstvo kulture započelo je reorganizaciju i uspostavu novog modela za financiranje programa. Uz jednogodišnje programe, uvedeno je i financiranje trogodišnjih programa. Ti programi, odnosno utvrđivanje specifičnih ciljeva, preduvjet su za financiranje zaštitnih radova na dijelovima kulturne baštine u narednom razdoblju. Nadalje, trogodišnji strateški planovi javnih ustanova i nadležnih tijela će poslužiti kao izvor za određivanje prioriteta projekata za koje bi se trebali pronaći drugi izvori financiranja, npr. EU fondovi.

ORGANIGRAM MINISTARSTVA KULTURE I UPRAVE ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE

5. Zaposlenici i uvjeti osposobljavanja

Službenici u konzervatorskom dijelu Ministarstva kulture, koji rade u Upravi za zaštitu kulturne baštine i područnim konzervatorskim odjelima (255 zaposlenih), te koji imaju propisani stupanj obrazovanja, mogu unaprijediti svoje znanje i steći poziciju pripravnika, nakon čega slijedi pozicija stručni suradnik, a zatim stručni savjetnik i viši savjetnik-konzervator. Profesionalni napredak moguć je nakon duljeg rada na zaštiti kulturne baštine, budući da im obrazovanje za ovo zanimanje ne pruža specijalističku obuku za konzervatorske službe.

Ne postoji sustavna edukacija osoblja za konzervatorske radove u području zaštite i očuvanja kulturne baštine u Hrvatskoj, iako osoblje može dobiti osnovne informacije o problemima zaštite kroz razne sveučilišne studije (povijest umjetnosti, arheologija, etnologija, arhitektura, itd.) . Relativno zadovoljavajuće stanje aktivnosti konzervatorske službe rezultat je dugogodišnjeg radnog iskustva na tim poslovima. Edukacija osoblja u području restauracijskih i konzervatorskih radova uključena je u studijskim kolegijima višeg obrazovanja na Umjetničkoj akademiji u Splitu (Odsjek za očuvanje i restauraciju), na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu (Odsjek za konzerviranje i restauriranje umjetnina), te Sveučilištu u Dubrovniku (Odjel za umjetnost i restauraciju).

Poboljšanje zaštite i očuvanja kulturne baštine, i unapređivanje konzervatorsko-restauratorskog rada mogu se postići samo kroz jačanje ljudskih resursa. Cjeloživotno učenje postalo je neosporna potreba, s ciljem postizanja i održavanja kompetencija.

Znanje i stručnost ljudi u službi za zaštitu i očuvanje kulturne baštine i djelatnika Hrvatskog restauratorskog zavoda nedovoljno su uključena u sustav visokog obrazovanja. Zbog iskustva i znanja stručnog osoblja Hrvatskog restauratorskog zavoda i njegovih tehnički dobro opremljenih radionica, bilo bi moguće osigurati visokokvalitetna praktična predavanja za studente koji pohađaju restauratorske kolegije i djelatnike privatnih restauratorskih radionica.

Značajan napredak vidljiv je u konzervatorskom pogledu na kulturni krajolik, koji također zahtijeva uključivanja stručnjaka u drugim znanstvenim disciplinama kao što su krajobrazni arhitekti, geografi, geodeti, itd. Koji bi osigurali dodatnu pomoć pri identifikaciji, evaluaciji i odabiru vrijednih područja krajolika za daljnju zaštitu i očuvanje .

Obrazovanje stručnjaka za zaštitu kulturne baštine je potrebno prije svega u području upravljanja projektima (identifikacija, priprema, provedba, praćenje i evaluaciju), financijskih procjena projekta / studije izvedivosti, vještina u prikupljanju novčanih sredstava i poslovnog i financijskog upravljanja, što bi se značajno odrazilo na broj, kvalitetu i pripremljenost projekata. Mali broj stručnjaka iz Ministarstva kulture steklo je iskustvo kroz 'Ljubljanski proces I' u području upravljanja projektima, ali njihovo znanje treba širiti. Osim toga, obuka stručnjaka u jedinicama lokalne i područne samouprave bi uvelike pridonijela nacionalnoj inicijativi. S obzirom na prirodu projekata, bilo bi poželjno osigurati obuku u tradicionalnim građevinskim vještinama. Postojanje obrtnika s potrebnim vještinama i znanjima potrebnim za obnovu važno je za očuvanje kulturne baštine, pa je, osim razvoja profesionalnog restauratorskog znanja, također potrebno stvoriti sustav gospodarske stimulacije za održavanje i razvoj tradicijskih obrta i trgovine.

Potrebno je dodatno obrazovanje vezano za integraciju baštine i prostorno planiranje, razvoj kontrole i zaštite okoliša. Bez obzira na važeće propise, pri izradi planova, urbanisti u nedovoljnoj mjeri uzimaju u obzir predložene mjere konzervatorske zaštite, preporuke i smjernice (propisane od strane konzervatorskog odjela Ministarstva kulture - vidi poglavlje 4), a to dovodi do slabe zaštite kulturne baštine u usvojenim dokumentima prostornog uređenja

Dostupnost visokokvalitetne, kompletne dokumentacija o kulturnoj baštini je osnovni preduvjet za održivo korištenje, te u tu svrhu, uz internetski Registar kulturnih dobara, potrebno je stvoriti geografsko-informacijski sustav (GIS) za kulturnu baštinu, što je jedan od ciljeva Strategije očuvanja, zaštite i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske (2011.-2015.). Djelomična financijska potpora osigurana je za osmišljavanje, razvoj i održavanje GIS-a imajući na umu pripajanje i donošenje

Direktive Inspire Također je potrebno osigurati sustavnu izobrazbu zaposlenih stručnjaka i uspostaviti vodoravnu međuresornu koordinaciju (Državna geodetska uprava).

Stjecanje novih znanja, osobito u području upravljanja projektima, najučinkovitije bi se postiglo razmjenom iskustava sa stručnjacima iz drugih zemalja, posebno onih s širokim iskustvom kako u pripremi projekata tako i u pronalaženju rješenja za financiranje projekata.

6. Prava privatnog sektora i trećeg sektora (fizičke i pravne osobe)

Kulturna dobra u Republici Hrvatskoj mogu biti u vlasništvu fizičkih ili pravnih osoba, lokalne ili državne uprave, vjerskih i drugih zajednica. Iznimke su kulturna dobra koja se nalaze na zemlji ili podvodnim lokacijama, koja su u vlasništvu Republike Hrvatske.

Vlasništvo kulturnih dobara može biti ograničeno, u skladu s posebnim zakonom, kako bi se ista zaštitila i sačuvala (kad se vlasnik ne pridržava zakona ili propisanih mjera za očuvanje ili za pristup stručnjaka radi procjene uvjeta i drugih okolnosti koje Zakon propisuje u dijelu IV), u slučajevima utvrđenim Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, u smislu posjedovanja, korištenja i prometa kulturnim dobrima. Kulturna dobra mogu se oduzeti ili uzeti kao zalog (jamstvo za plaćanje radova koje obavljaju nadležna tijela).

Vlasnik kulturnog dobra dužan je postupati s kulturnim dobrom s dužnom pažnjom, a osobito se o njemu brinuti i redovito ga održavati; provoditi mjere zaštite³ utvrđene Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i drugim propisima; obavijestiti nadležno tijelo o bilo kakvim promjenama, oštećenjima ili uništenju kulturnog dobra, njegovog nestanka ili krađe; dozvoliti stručna, znanstvena istraživanja, tehničke i druge vrste evidentiranja, te provedbe mjera tehničke zaštite; omogućiti dostupnost kulturnog dobra javnosti; održavati cjelovitost zaštićene zbirke pokretnih kulturnih dobara, te ispuniti sve druge obveze propisane Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i drugim propisima.

Ako vlasnik pravodobno ne provede propisane mjere zaštite kulturnog dobra, nadležni konzervatorski odjel upućuje opomenu, a ako vlasnik i dalje ne provode mjere zaštite, one će se provoditi od strane konzervatorskog odjela na trošak vlasnika.

Zakon naglašava zaštitu i kontrolu, ali nije dovoljno jasan kad je riječ o poticanju i podržavanju koncepta rehabilitacije za nove namjene i gospodarsko korištenje.

Ministarstvo kulture je jedino tijelo nadležno za provedbu konzervatorskog nadzora nad radom vezanim za zaštitu kulturnih dobara, koji provodi preko svojih Konzervatorskih odjela i Odjela za inspekcijske poslove zaštite kulturne baštine.

Sve radove zaštite kulturne baštine (istraživanja, studije, zaštita, restauracija, očuvanje, održavanje, obnova, korištenje i promet kulturnim dobrima), bez obzira na vlasništvo, može provoditi samo stručna fizička i pravna osoba uz odgovarajuće odobrenje - licencu (arhitekti, arheolozi, drugi stručnjaci, građevinske tvrtke specijalizirane za konzervatorske, restauracijske i rehabilitacijske radove) za obavljanje konzervatorskih, restauracijskih i drugih zaštitnih mjera, uključujući mjere rehabilitacije. Ovu dozvolu izdaje Ministarstvo za određeno razdoblje (pet godina), u skladu s pozitivnim mišljenjem od strane nadležnog konzervatorskog odjela o prethodnom radu s kulturnim dobrima. Do sada (2012.), gotovo tisuću specijaliziranih fizičkih i pravnih osoba zatražilo je i dobilo dozvolu za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara.

Konzervatorski odjeli Ministarstva kulture izravno surađuju s nekoliko partnera kad je riječ o provedbi aktivnosti vezanih za očuvanje kulturne baštine: Hrvatski restauratorski zavod (za sve vrste radova); drugi

---

³ Članak 6.8 Zakona navodi da je sustav mjera zaštite kulturnog dobra ukupan skup svih zaštitnih mjera donesenih u svrhu potpune zaštite i očuvanja određenih kulturnih dobara. Te mjere uključuju istraživanje, dokumentiranje, dokument o zoniranju i urbanistički plan te mogu uključivati aktivnosti očuvanja, restauracije, obnove, poboljšanja i adaptacije. Pojam rehabilitacije ne nalazi se u Zakonu.

instituti kao što su Institut za povijest umjetnosti, Institut za arheologiju, Institut za etnologiju i folkloristiku, sveučilišni fakulteti; Zavod za obnovu Dubrovnika; agencije (Agencija za obnovu osječke Tvrđe); druge javne ustanove u kulturi (muzeji, galerije, arhivi, knjižnice, itd.); NVO (Društvo prijatelja dubrovačke starine) koji čuvaju, proučavaju i stručno održavaju kulturna dobra u sklopu svog djelokruga, te druga državna i lokalna tijela.

7. Financijska pomoć i agencije za rehabilitaciju

Sukladno Zakonu o financiranju javnih potreba u kulturi, Ministarstvo kulture svake godine objavljuje u javnim novinama poziv za podnošenje programa za javno korištenje kulture u Republici Hrvatskoj. Temeljem zaprimljenih prijava, sastavljen je program za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara, za čiju su provedbu osigurana sredstva iz državnog proračuna, što predstavlja glavni izvor financiranja projekata za zaštitu, očuvanje, restauraciju, prezentaciju i održavanje koji se bave kulturnim dobrima. Osim državnog proračuna, sredstva su osigurana u proračunima jedinica lokalne i područne samouprave.

Specifičan način na koji su u Hrvatskoj osigurana sredstva je kroz spomeničke rente. Fizičke i pravne osobe koje obavljaju gospodarsku djelatnost u nepokretnim kulturnim dobrima, ili u namjenskim zaštićenim urbanim područjima, plaćaju rentu u iznosu od 2% prihoda. Od tog iznosa, 60% ide u gradski ili općinski proračun, a 40% u državni proračun, na raspolaganje Ministarstvu kulture koje koristi sredstva za promicanje očuvanja kulturne baštine u manje razvijenim sredinama. Proračunski prihodi od spomeničke rente isplaćuje se isključivo za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara. Općenito se koristi za kulturna dobra u javnom vlasništvu, ali se također može koristiti za radove na privatnom posjedu - na primjer kako bi se poboljšale stanje fasada u svrhu poboljšanja imidža dotičnog mjesta. Zbog nerazumijevanja o prednostima spomeničke rente, veličina nekih zaštićenih zona smanjena je, što je dovelo do nižeg iznosa prihoda.

Sredstva iz proračuna mogu se koristiti za financiranje svih vrsta zaštitnih radova i aktivnosti - od istraživanja, dokumentiranja i izrade projektne dokumentacije, do restauracije i prezentacije radova (no, u ovom trenutku, sredstva se ne koriste za ulaganja u projekte rehabilitacija).

Najistaknutiji primjeri međunarodnog financiranja za rehabilitaciju kulturne baštine u Hrvatskoj su donacije, pred-pristupni fondovi i krediti. Strane, privatne, investicijske i institucionalne financijske donacije za zaštitu kulturne baštine činile su značajan dio ulaganja u obnovu graditeljske baštine oštećene tijekom Domovinskog rata (Dubrovnik) i njene transformacije za nove potrebe (Ludbreg). Tijekom proteklih nekoliko godina, ova vrsta financijske potpore smanjila se na gotovo nulu, a ono što je dobiveno namijenjeno je za pojedinačne pothvate (Kaboga). Resursi koje su osigurale međunarodne financijske institucije također su korišteni u projektima rehabilitacije kulturne baštine (Vukovar/Vučedol/Ilok). Korištenje sredstava iz različitih europskih fondova još uvijek je u ranim fazama - do sada su dva projekta financirana u sklopu Instrumenta programa pred-pristupne pomoći (Vrana i Cres). Manji projekti provodili su se u jedinicama lokalne samouprave putem programa prekogranične suradnje i programa u sklopu IPA Komponente 3. Budući da je Hrvatska od srpnja 2013. članica Europske unije, u sklopu Kohezijske politike I Operativnih programa 2014-2020 prva će sredstva biti dodijeljena za sufinanciranje aktivnosti u sektoru baštine, točnije za pripremu projektiranja i dokumentacije.

Nije provedena studija procjene izravne ili neizravne koristi za zajednicu od obnove kulturne baštine, ali postoji svijest o pozitivnim učincima takvih aktivnosti koja je odigrala ulogu pri definiranju prioriteta i strateških razvojnih planova. Realizacija ovog strateškog cilja podrazumijeva da sve aktivnosti fokusirane na povećanje prihoda i drugih dobiti na temelju korištenja kulturne baštine usvoje održivost kao osnovni element. Zaštita i očuvanje kulturne baštine su preduvjeti za gospodarsko korištenje takve baštine, te doprinose razvoju u drugim područjima, prije svega u daljnjem razvoju mikro-ekonomije, kulturnog turizma i jačanju kulturnog menadžmenta. Važnost ovog strateškog cilja očituje se u posljednjim procjenama koje pokrivaju poduzetništvo koje se temelji na kulturnoj baštini, te uključuju kulturnu industriju, kulturni turizam i kulturni menadžment. Osim toga, predviđanja Svjetske turističke organizacije ukazuju na sve veći rast kulturnog turizma u cijelom svijetu.

Vlasnik kulturnog dobra, prema Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, ima pravo na porezne i carinske odbitke i olakšice, na primjer: prema Carinskom zakonu, od plaćanja carine izuzima se roba koja se koristi u obnovi, održavanju i restauraciji zaštićenih kulturnih spomenika, roba koja se ne proizvodi u Hrvatskoj, a koja se koristi izravno u muzejskim, arhivskim i restauratorskim radovima, i roba koja je darovana kulturnim ustanovama i drugim neprofitnim pravnim osobama ili samostalnim umjetnicima u kulturi, kako bi obavljali svoju djelatnost

Zajedno s Ministarstvom kulture, postoje i druga državna tijela, koja vode stalne programe, uključujući i za restauraciju baštine, od kojih je najaktivnije Ministarstvo turizma (podržava projekte rehabilitacije koji omogućavaju dodane ekonomske koristi, na primjer, za konverziju tradicionalnih gospodarskih objekata u turistički smještaju i prodaju domaćih proizvoda). Neke javne ustanove za Nacionalne parkove i parkove prirode, koji uključuju imovinu kulturne baštine, financijski mogu pomagati takvu imovinu, uključujući njihovu revitalizaciju i rehabilitaciju u turističke svrhe.

Najvažnije lokalne institucije koje su osnovane i koje su specijalizirane za upravljanje i organiziranje obnove kulturne baštine jesu Društvo prijatelja dubrovačke starine (osnovana 1952.) i Agencije za obnovu osječke Tvrđe (osnovana 1999.). Uz njih, lokalne samouprave su uspostavile Agencije za regionalni razvoj čija je uloga razvijati i provoditi strateške projekte na lokalnoj razini, uključujući pružanje pomoći u prikupljanju sredstava za projekte rehabilitacije.

Nema propisa prema kojima će spajanje i koordinacija različitih izvora financiranja za zaštitu i očuvanje kulturne baštine (država, lokalne uprave, vjerske zajednice ...) postati obvezni, tako da je određivanje prioriteta i praćenje tijeka renoviranja od strane nadležnog konzervatorskog odjela ponekad teško postići, te se time naglašava potreba za smjernicama koje bi definirale prioritete financiranja za kulturnu baštinu (prilika za takve smjernice bilo bi donošenje planova upravljanja imovinom kulturne baštine).

U Hrvatskoj su, u proteklom razdoblju, ostvareni preduvjeti za realizaciju projekata po modelu privatnog partnerstva (dugotrajno partnerstvo između javnih i privatnih subjekata, po principu da javni partner određuje potrebe, a privatni partner pruža tehničku podršku - projektiranje, izgradnju, operativnu provedbu); pravni okvir je izrađen (zakonski i strateški dokumenti); institucionalni okvir je postavljen (centralno, nacionalno tijelo i središte znanja), a osigurana je i obuka. Do danas je nekoliko stotina projekata pripremljeno, većinom se radi o energetskim izvorima, infrastrukturi i izgradnji škola. U sektoru koji se bavi rehabilitacijom i obnovom baštine, do sada nije pripremljen ili ostvaren niti jedan projekt, jer se najpogodniji modeli još uvijek moraju izraditi, s obzirom na specifičnosti ovog sektora i zato što su takva partnerstva u drugim sferama imala probleme i poteškoće.

Strane, privatne, fondovske i institucionalne financijske donacije za zaštitu kulturne baštine činile su značajan dio ulaganja u restauraciju i novu namjenu kulturnih dobara na kraju Domovinskog rata. Tijekom proteklih nekoliko godina, ova se vrsta financiranja smanjila, a ono što je preostalo odnosi se na pojedinačne, manje pothvate. Nemoguće je utvrditi točan iznos tako dobivenih iznosa sredstava.

Korištenje europskih fondova je još uvijek u ranim fazama. Projekt obnove Maškovića Hana i razvoja lokalnog gospodarstva u Vrani, financira se u okviru IPA programa 2009, dok se financijska sredstva za obnovu palače Moise na Cresu očekuju kroz IPA 2013 program. U siječnju 2014. Stupio je na snagu zakon o ratificiranju Financijskog sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Europske komisije vezan uz nacionalni program za Hrvatsku u okviru IPA Programa za 2013. – Komponenta pomoć u tranziciji i izgradnja institucija (Narodne novine – Međunarodni ugovori 013713), te su tako dodijeljena financijska sredstva u okviru IPA Programa za 2013. za projekt "obnove palače Moise na otoku Cresu". Manje projekte provodile su jedinice lokalne samouprave putem programa prekogranične suradnje. Sredstva osigurana od strane međunarodnih financijskih institucija su također korištena u projektima za održivo korištenje kulturne baštine (Vukovar / Vučedol / Ilok). Prva rata sredstava EU za baštinu, od pristupanja, bit će kroz Kohezijsku politiku i Operativne programe 2014-2020. Sredstva će biti dodijeljena za sufinanciranje aktivnosti u sektoru baštine, točnije za pripremu projektiranja i dokumentacije.

Nažalost, teško je nadzirati financijska sredstva koja su dodijeljena iz različitih izvora za zaštitu i korištenje kulturne baštine, zbog raspršene, heterogene prirode institucija i dionika koji su uključeni u razne projekte.

Preciznije procjene će biti potvrđene u kasnijoj fazi od strane Ministarstva kulture, nakon analize dostupnih i potencijalno dostupnih izvora.

8. Zakonski tekstovi za kulturnu baštinu

Postojeće zakonodavstvo o povijesnim spomenicima je sljedeće:

Zakoni:

- Zakon o zaštiti i očuvanja kulturnih dobara (NN: 69/99, 151/03, 157/03, izmjene i dopune 87/09, 88/10, 61/11, 25/12);
- Zakon o obnovi ugrožene spomeničke cjeline Dubrovnika, (NN 21/86, 26/93, 33/89, 128/99) -

Pravilnici:

- Pravilnik o iskaznici inspektora zaštite kulturnih dobara te obrascu i načinu vođenja očevidnika o obavljenim nadzorima (NN 129/99);
- Pravilnik o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 74/03, 44/10);
- Pravilnik o postupku i načinu izdavanja dopuštenja za obavljanje podvodnih aktivnosti u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnom moru Republike Hrvatske koji su zaštićeni kao kulturno dobro (Narodne novine 22/09, 36/11);
- Pravilnik o arheološkim istraživanjima (NN 102/10);
- Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske (NN 89/11);
- Pravilnik o stručnim zvanjima u konzervatorsko-restauratorskoj djelatnosti te uvjetima i načinu njihova stjecanja (NN 59/09);
- Pravilnik o određivanju kulturnih predmeta koji se smatraju nacionalnim blagom država članica Europske unije (NN 38/04);
- Pravilnik o sadržaju, obliku i načinu izdavanja službene iskaznice službenika Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture i službene iskaznice službenika Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu (NN 110/04);
- Pravilnik o mjerilima za utvrđivanje vrijednosti pokretnina koje imaju kulturnu, umjetničku ili povijesnu vrijednost (NN 77/04);
- Pravilnik o označavanju nepokretnih kulturnih dobara i objekata u kojima su smještene zbirke kulturnih dobara (NN 12/06);
- Pravilnik o uvjetima za davanje dozvole radi izvoza i iznošenja kulturnih dobara iz Republike Hrvatske (NN 141/06).

Uredbe:

- Uredba o osnivanju agencije za obnovu osječke tvrde (NN 28/99);
- Uredba o spajanju javnih ustanova restauratorske djelatnosti (NN 2/97, NN 119/01);
- Uredba o osnivanju Međunarodnog centra za podvodnu arheologiju u Zadru (NN 33/08).

Međunarodni pravni propisi:

- Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti podvodne kulturne baštine (NN Međunarodni ugovori 10/04).
- Konvencija Vijeća Europe o zaštiti arhitektonskog blaga Europe, Granada, 1985. (NN 6/94)
- Konvencija o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba i Protokol u vezi sa zabranom izvoza kulturnih dobara s okupiranih teritorija (NN Međunarodni ugovori 6/94).
- Zakon o potvrđivanju UNIDROIT-ove Konvencije o ukradenim ili nezakonito izvezenim kulturnim dobrima, sklopljen u Rimu 24. lipnja 1995 (NN Međunarodni ugovori, 5/00, 6/02 objava).
- Zakon o ratifikaciji Europske konvencije o zaštiti arheološke baštine (revidirana) iz 1992. godine sastavljene u Valetti 16. siječnja 1992. godine (NN Međunarodni ugovori, 4/94 i 9/04 objava).
- Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (NN Međunarodni ugovori 5/05, 5/07 objava).

- UNESCO-va Konvencija o mjerama zabrane i sprečavanju nedozvoljenog uvoza, izvoza i prijenosu vlasništva kulturnih dobra (NN Međunarodni ugovori, 12/93).
- Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (NN Međunarodni ugovori, 12/93:usvojena u Parizu, 1972.) Republika Hrvatska stranka Konvencije na temelju notifikacije o sukcesiji od 8. listopada 1991.(Stupila na snagu 8. listopada 1991).
- Uredba o objavi Sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Sjedinjenih Američkih Država o zaštiti i očuvanju određenih kulturnih dobara (NN Međunarodni ugovori, 9/06, 2/07 objava)
- Zakon o potvrđivanju drugog Protokola uz Konvenciju za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (NN Međunarodni ugovori 11/05)
- Zakon o potvrđivanju Okvirne konvencije Vijeća Europe o vrijednosti kulturne baštine za društvo (NN Međunarodni ugovori 5/07)
- Uredba o objavi Ugovora između UNESCO-a i Vlade Republike Hrvatske o uspostavljanju Regionalnog centra za podvodnu arheologiju u Zadru, Hrvatska, kao centra kategorije 2 pod pokroviteljstvom UNESCO-a (NN 1/09)
- Zakon o potvrđivanju Konvencije o europskim krajobrazima (NN 12/02)

Ministarstvo kulture trenutno radi na sljedećim uredbama:

- Uredba kojom se određuje tražena razina dokumentacije i standardi dokumentacije za posebne vrste kulturnih dobara, te uvjeti, način i postupak za njihovo očuvanje i korištenje (sukladno članku 51. Zakona o očuvanju i zaštiti kulturnih dobara),
- Naputci o osnivanju sustava mjera zaštite kulturnih dobara (sukladno članku 55. Zakona),
- Naputak kojim se određuje dokumentacija koju podnositelj zahtjeva mora priložiti uz molbu za prethodno odobrenje radova na nepokretnim kulturnim dobrima (sukladno članku 62. stavku 4. Zakona o očuvanju i zaštiti kulturnih dobara).

Hrvatski propisi usklađeni su s glavnim europskim zakonskim tekstovima, te konvencijama, preporukama i rezolucijama Vijeća Europe. U obzir su se uzela i iskustva drugih zemalja, uključujući njihovo zakonodavstvo u području zaštite kulturne baštine.

Republika Hrvatska je aktivni sudionik u usvajanju Konvencije o zaštiti podvodne kulturne baštine i bila je treća zemlja na svijetu koja ju je ratificirala.

Nakon ratifikacije Konvencije o europskim krajobrazima iz 2002., Hrvatska nije odredila jedinstvenu metodologiju na stručnoj razini za utvrđivanje, kreiranje inventara, procjenjivanje, kategoriziranje i zaštitu krajobraza, što je otežalo primjenu Konvencije u praksi.

Republika Hrvatska je stranka Konvencije o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba i Protokola u vezi sa zabranom izvoza kulturnih dobara s okupiranih teritorija od 8. listopada 1991., sukladno notifikaciji o sukcesiji.

9. Odnos između zakonskih tekstova o kulturnoj baštini i drugih zakonskih tekstova i politika

---

9.1. Prostorno i urbano planiranje i strateška procjena utjecaja na okoliš

Postojeći Zakoni koji se odnose na ta pitanja:

- Zakon o prostornom uređenju (NN 153/13)
- Zakon o graditeljstvu (NN 153/13)
- Zakon o građevinskoj inspekciji (NN 153/13)
- Zakon o arhitektonskim i inženjerskim poslovima i djelatnostima u prostornom uređenju i gradnji (NN 152/08,49/11)
- Zakon o postupanju s nezakonito izgrađenim zgradama (NN 86/12)
- Zakon o zaštiti okoliša (NN 110/07)
- Uredba o strateškoj procjeni utjecaja planova i programa na okoliš (NN 64/08)

- Uredba o informiranju i sudjelovanju javnosti i zainteresirane javnosti u pitanjima zaštite okoliša (NN 64/08)

Zakon o prostornom uređenju i graditeljstvu (NN 76/07, 38/09, 55/11, 90/11, 50/12) prestaje važiti 1. siječnja 2014., te stupaju na snagu tri nova zakona koji uređuju upravna područja prostornog uređenja, graditeljstva i postupke građevinske inspekcije: Zakon o prostornom uređenju (NN 153/13), Zakon o graditeljstvu (NN 153/13) i Zakon o građevinskoj inspekciji (NN 153/13). Tim su novim zakonima uvedene značajne promjene kako bi se ubrzao proces razvoja i usvajanja prostornog plana, kao i proces dobivanja građevinskih dozvola. Treba naglasiti da će se, u skladu s prijelaznim i završnim odredbama Zakona o prostornom uređenju (Čl. 190) i prijelaznim i završnim odredbama Zakona o graditeljstvu (Čl. 176 i Čl. 177), procedure za dobivanje lokacijske dozvole ili građevinske i uporabne dozvola započete u skladu s odredbama Zakona o prostornom uređenju i Zakona o graditeljstvu dovršiti u skladu s odredbama ovog potonjeg Zakona.

Najvažnije prednosti koje proizlaze iz novog Zakona o prostornom uređenju čini sustav prostornog uređenja modificiran na način da se svodi na tri razine, nacionalnu, regionalnu i lokanu i svi prostorni planovi su provedbeni planovi, odnosno na temelju tih planova moguće je izdavati službene akte za provedbu prostornog plana.

Nadalje, postupak razvoja i usvajanja prostornog plana skraćen je i pojednostavljen, a sadržaji prostornog i plana postali su koncizniji. Posebna novost je i informacijski sustav prostornog uređenja - ISPU⁴, interoperabilan sustav praćenja stanja u prostoru na stalni i ažuriran način i elektronskim putem, koji sadrži katastarske podatke (HOK, DOF2011), podatke o prostornim planovima i prostorne planove kojih je razvoj i usvajanje u tijeku, o namjeni prostora i drugim uvjetima za zaštitu prostora definiranim i propisanim prostornim planovima i posebnim propisima i sektorskim strategijama, planove studije relevantne za prostorno planiranje. Sustav je javan i dostupan široj javnosti, a provedba djela istog već je počela.

Sukladno čl. 55. Zakona o prostornom uređenju i graditeljstvu, trenutno važeći dokumenti prostornog uređenja na nacionalnoj razini su: Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske (1997., 2013.), koji je temeljni nacionalni dokument za usmjeravanje prostornog razvoja, i Program prostornog uređenja Republike Hrvatske (1997., 2013.) koji određuje mjere i aktivnosti za provođenje Strategije, te prostorni planovi za područja s posebnim obilježjima koja se odnose na nacionalne parkove i parkove prirode, te za područja navedena u Strategiji.

Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske donesena je 1997. a izmjene i dopune u lipnju 2013. a izrađena je u suradnji s ministarstvima, tijelima državne uprave i javnim poduzećima. Kao jedan od ciljeva Strategije stavlja naglasak na razvoj koji će baštinu uzeti u obzir kao razvojni potencijal i faktor postizanja nacionalnog i prostornog identiteta, kao i na potrebu za međusektorskom koordinacijom i uključivanjem svih relevantnih dionika u programe, projekte i planove.

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske usvojen je 1999. a izmjene i dopune u lipnju 2013. Kao jedan od ciljeva Program stavlja naglasak na baštinu i njezin razvojni potencijal.

Do stupanja na snagu Zakona o prostornom uređenju, sukladno njegovom Članku 50., postupak izrade nove Strategije prostornog razvoja Republike Hrvatske pokrenut je uz predviđeno usvajanje krajem 2014. godine, kao i izrada, u skladu s Čl. 66, Državnog plana prostornog razvoja koji se donosi za teritorij države, s predviđenim usvajanjem do kraja 2015., nakon čega će se razviti novi regionalni i lokalni prostorni planovi. Donošenjem tih dokumenata trenutno važeća Strategija i Program prostornog uređenja Republike Hrvatske prestaju važiti. Potrebno je istaknuti da do donošenja novih prostornih planova u skladu sa Zakonom o prostornom uređenju (NN 153/13) svi postojeći prostornih planova na temelju kojih se izdaju službeni provedbeni akti, ostaju na snazi.

Također, treba naglasiti da su u studenom 2012. usvojene "Arhitektonske politike Republike Hrvatske 2013-2020, Apolitika, Nacionalne smjernice za izvrsnost i kulturu građenja", osiguravajući kroz provedbu ovog dokumenta kvalitetu izgrađenog prostora od općeg interesa. Poglavlje 3. Apolitika obrađuje temu

⁴ <https://ispu.mgipu.hr>

graditeljske baštine, koja čini jezgru nacionalne kulture, a dokument sadrži polazišta, izazove i inicijative koje će kroz njihovu provedbu doprinijeti kvaliteti izgrađenog okoliša.

Na temelju Zakona o prostornom uređenju, sustav prostornog uređen je na sljedeći način: prostorni planovi su razvijeni i usvojeni na tri razine, i.e. državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Treba reći da se na svakoj razini planiraju samo projekti u prostoru značajni za određenu razinu, dok strateške projekte i investicije od značaja za Republiku Hrvatsku planira Vlada Republike Hrvatske u državnom planu i nisu planirani u planovima niže razine (planovima županija i gradova / općina). To se odnosi i na niže razine prostornih planova, te se tako izbjegavaju mogući sukobi ili nedostatak usklađenosti planova različitih razina.

U članku 60. Zakona o prostornom uređenju uspostavljene su tri razine prostornih planova:

- Prostorni planovi na državnoj razini su: državni plan prostornog razvoja, prostorni plan nacionalnog parka, prostorni plan Parka prirode, i ostali prostorni planovi područja posebnih obilježja donošenje kojih je propisano temeljem državnog plana prostornog razvoja i urbanističkog plana odvojenog građevinskog područja izvan naselja u gospodarske i / ili javne svrhe od državnog značaja (u daljnjem tekstu: urbanistički plan od državnog značaja),
- Regionalni prostorni planovi su prostorni planovi županija, Prostorni plan Grada Zagreba i urbanistički plan odvojenog građevinskog područja izvan naselja u gospodarske i / ili javne svrhe od državnog značaja (u daljnjem tekstu: urbanistički plan od državnog značaja),
- prostorni planovi lokalne razine su prostorni razvojni planovi gradova ili općina, Generalni urbanistički planovi i urbanistički planovi.

Svaki od prethodno navedenih prostornih planova je provedbeni plan, što znači da se na temelju tih planova mogu izdavati službeni akti za provedbu prostornih planova (lokacijske dozvole, dozvole za promjenu namjene i uporabe građevinskih radova, odluka o utvrđivanju građevinskih parcela, potvrde studija ucrtavanja parcela, građevinske dozvole).

Također, treba naglasiti da se u skladu s čl. 125 Zakona o prostornom uređenju lokacijska dozvola izdaje samo za:

- eksploatacijsko polje, izgradnju rudarskih objekata i postrojenja koja se koriste za obavljanje rudarske djelatnosti, skladištenje ugljikovodika i trajno zbrinjavanje plinova u geološkim strukturama,
- utvrđivanje novih vojnih lokacija i vojne građevinske radove,
- projekte koji se ne smatraju građevinskima sukladno posebnim propisima o gradnji,
- faze izgradnje i / ili faze gradnje građevinskih radova,
- gradnju na zemljištu ili građevinske radove za koje investitor nije regulirao imovinsko-pravne odnose, ili za koje je potrebno provesti postupak izvlaštenja.

Treba napomenuti da je u ranim fazama razvoja i procesu usvajanja prostornog plana u skladu s čl. 90. Zakona o prostornom uređenju, nadležno razvojno tijelo mora dostaviti odluku o razvoju prostornog plana javnopravnom tijelu, u ovom konkretnom slučaju nadležnom Konzervatorskom odjelu, pozivajući ga da dostavi uvjete vezane uz izradu prostornog plana koje se ne nalaze u informacijskom sustavu, u roku određenom u odluci. Ako nadležni Konzervatorski odjel ne dostavi uvjete vezane uz izradu prostornog plana u određenom roku, smatrat će se da uvjeti ne postoje. U tom slučaju, tijekom izrade i donošenja prostornog plana moraju se uzeti u obzir uvjeti koji imaju utjecaj na prostorni plan u skladu s posebnim propisom.

Uvjeti vezani uz izradu prostornog plana mora sadržavati odredbe propisa, sektorske strategije, planove, studije i druge dokumente propisane u skladu s posebnim zakonima, kojima se utvrđuje osnova tih uvjeta. Ako to nije učinjeno, nadležno razvojno tijelo nije dužno te uvjete uzeti u obzir; no takvo što bi se trebalo detaljno obrazložiti.

Nakon što je sastavljen, državni plan bi trebao sadržavati mapu kulturne baštine, a odgovarajući podatci bi se dobili kroz informacijski sustav prostornog uređenja - IPSU, a podatke u tom sustavu ažuriralo bi nadležno Ministarstva kulture, čime bi se dobili svakodnevno ažurirani podatci. Valja, međutim, napomenuti da će se ova tema detaljnije razraditi Pravilnikom o sadržaju prostornih planova.

Studija očuvanja koju utvrđuje Konzervatorski odjel, sadrži opće i posebne uvjete za zaštitu i očuvanje

kulturnih dobara na području koje pokriva plan. Dokument prostornog uređenja može se donijeti samo uz prethodnu suglasnost nadležnog Konzervatorskog odjela, čime se potvrđuje njegova usklađenost sa studijom očuvanja, odnosno utvrđenom sustavnom mjerom zaštite. Resursi za izradu tih dokumenata osigurani su u državnom i lokalnim proračunima, a osim tih dokumenata, lokalne vlasti također izrađuju strateške prostorne planove. Svi ti dokumenti su uglavnom usredotočeni na i uključuju pretpostavke za očuvanje kulturnih dobara, ali nisu fokusirani na njihovu komercijalnu ulogu i eksploataciju kao razvojnog resursa, osim u područjima s razvijenim turističkim aktivnostima.

Sukladno čl. 89 stavak 1.6. i čl. 101, nesumnjivo se vodi računa o brizi za kulturnu baštinu budući da odluke o izradi prostornih planova sadrže i podatke - studije očuvanja – koje isporučuju nadležni konzervatorski odjeli. Nadalje, potreban je međuresorni dijalog kako bi poboljšali integrirani metodološki mehanizmi u tom području. Neovisno o važećim propisima, prilikom izrade svojih planova urbanisti ne vode dovoljno računa o predloženim mjerama zaštite i očuvanja, preporukama i smjernicama, što dovodi do slabe zaštite kulturne baštine u usvojenim dokumentima prostornog uređenja.

Ekonomski pritisci često mogu nanijeti štetu interesima kulturne baštine zbog zahtjeva lokalnih vlasti. Kao rezultat, prostorni planovi ne integriraju uvijek u potpunosti interese baštine. Posljedica takvog pristupa je neadekvatno korištenje kulturne baštine kao važnog elementa turizma i gospodarskog razvoja u područjima za koje se donose prostorni planovi. Postupci bi se mogli unaprijediti zajedničkim akcijama ili razvojem zajedničkih mehanizama politika kako bi se osiguralo da se u potpunosti vodi računa o interesima baštine u relevantnim strategijama i dokumentima prostornog uređenja, uključujući kroz poboljšanu provedbu Uredbe o strateškoj ocjeni utjecaja planova i programa na okoliš. Poboljšani se postupci mogu osigurati ponovnom uspostavom Odjela za zaštitne mjere vezane uz prostornog uređenje u Ministarstvu kulture. Nadalje, potreban je međuresorni dijalog kako bi poboljšali integrirani metodološki mehanizmi u tom području

9.2. Odredba za graditeljstvo, gradnju, razvoj i infrastrukturu

Važeći zakoni koji se odnose na ta pitanja:

- Zakon o prostornom uređenju i gradnji (NN 76/07, 38/09, 55/11, 90/11, 50/12)
- Zakon o graditeljstvu (NN 153/13)
- Zakon o građevinskoj inspekciji (NN 153/13)
- Zakon o arhitektonskim i inženjerskim poslovima i djelatnostima u prostornom uređenju i gradnji (NN 152/08,49/11)
- Zakon o postupanju s nezakonito izgrađenim zgradama (NN 86/12)
- Zakon o zaštiti okoliša (NN 110/07)
- Uredba o procjeni utjecaja zahvata na okoliš (NN 64/08)

Svaki projekt u prostoru provodi se u skladu s prostornim planovima, posebnim propisima i lokacijskim i/ili građevinskim dozvolama. Lokacijska i/ili građevinska dozvola određuje, između ostalog, posebne uvjete predviđene zakonom koje tijela i osobe moraju poštivati, a u ovom slučaju riječ je o Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara Republike Hrvatske. Dozvole se moraju ishoditi prije pokretanja postupka za izdavanje lokacijske i/ili građevinske dozvole.

Ishođenje lokacijskih dozvola uređeno je Zakonom o prostornom uređenju, dok ishođenje građevinskih i uporabnih dozvola uređuje Zakon o gradnji. Lokacijska dozvola ishodi se samo u pet posebno utvrđenih slučajeva navedenih u prethodnom poglavlju.

Nadalje, novim je Zakonom o gradnji (NN 153/13) postupak dobivanja građevinske dozvole pojednostavljen i ubrzan. Tim je Zakonom usklađena i terminologija, te su umjesto termina za suglasnosti za građenje (odluka o uvjetima gradnje, potvrda o izvedbenom projektu i građevinska dozvola) i za uporabu (uporabna dozvola, potvrda za uporabu, završno izvješće inženjera nadzora), uvedeni jedinstveni termini za sve vrste građevinskih radova, i.e. gradnja se provodi temeljem građevinske dozvole a uporaba objekta temeljem uporabne dozvole .

U svrhu izrade izvedbenog projekta za izvođenje građevinskih radova , koji, prema posebnom propisu, ne podliježu izdavanju lokacijske dozvole, investitor može, prije pokretanja postupka za izdavanje građevinske

dozvole, zatražiti obavijest od upravnog tijela ili ministarstva vezanu uz javnopravno tijelo od kojeg će biti potrebno dobiti posebne uvjete u skladu s izvedbenim projektom za specifične građevinske radove na specifičnoj lokaciji koje je potrebno izraditi i informacije o načinu primjene ovog zakona i/ili posebnih odredaba prostornog plana. Uz zahtjev se prilaže kopija katastarskog plana, te opis i prezentacija građevinskih radova koji se planiraju izvoditi. Upravno tijelo ili ministarstvo objaviti će na svojoj web stranici i ažurirati popis javnopravnih tijela koja utvrđuju posebne uvjete prema kojima se izrađuje izvedbeni projekt.

Izvedbeni projekt izrađuje tehničko rješenje koje je odredio glavni projekt, i izvedbeni projekt mora biti izrađen u skladu s glavnim projektom. Izvedbeni projekt mora biti izrađen za izvođenje građevinskih radova u grupi složenosti 1 kako je utvrđena u čl. 4. Zakona o gradnji i koja se odnosi na građevinske radove planirane u državnom planu prostornog razvoja, te u slučajevima u kojima su se investitor i projektant, odnosno investitor i izvođač radova tako dogovorili.

Posebni uvjeti i mjere zaštite koje se odnose na kulturna dobra obavezni i uglavnom restriktivni, tako da ih potencijalni ulagači uglavnom vide kao dodatni teret. Zanimaju potencijalnu korist koju mogu dobiti od investiranja u kulturna dobra. To predstavlja potrebu za smjernicama za poticanje rehabilitacije / iskorištavanje baštine i / ili kampanjom podizanja svijesti.

Namjena i način korištenja nepokretne kulturne imovine utvrđuje se odlukom nadležnog tijela (članak 34.). Nadležno tijelo može odrediti namjenu i način korištenja nepokretne kulturne imovine kada to smatra neophodnim. Vlasnik je obavezan ishoditi od nadležnog tijela prethodnu dozvolu za prenamjenu kulturnog dobra (članak 35.). Vlasnicima su na raspolaganju dostatni savjeti o tome kako napraviti promjene na kulturnom dobru kako bi se omogućile nove namjene. Ako vlasnik koristi kulturno dobro u suprotnosti s utvrđenom namjenom, a to dovede do štete na kulturnom dobru, nadležno tijelo može donijeti odluku koja obavezuje vlasnika da popravi štetu i ponovno vrati kulturno dobro u izvorno stanje, ako je to moguće. Ponekad su propisane mjere previše restriktivne i ne idu u korist rehabilitacije već stroge zaštite.

Procjena utjecaja zahvata na okoliš daje uvid u moguće izravne i neizravne utjecaje zahvata, uključujući na kulturnoj baštini. Procjena utjecaja zahvata na okoliš trebala bi predviđati provedbu načela opreza u ranim fazama planiranja zahvata. Procjena utjecaja zahvata na okoliš provodi se u okviru priprema za planirani zahvat, a to znači prije izdavanja lokacijske dozvole za provedbu zahvata ili drugih odobrenja zahvata za koje nije potrebna lokacijska dozvola. Sastav i broj članova komisije za procjenu utjecaja zahvata utvrđuje se ovisno o utjecaju zahvata na okoliš i svojstvima okoliša na području utjecaja zahvata. Stručnjaci iz Ministarstva kulture sudjeluju u procesu procjene i to dobro funkcionira.

9.3 Prirodna baština i zaštita okoliša

Prema Zakonu o ustrojstvu i djelokrugu ministarstva i drugih središnjih tijela državne uprave (NN 150/11, 22/12, članak 18.), Ministarstvo zaštite okoliša i prirode obavlja administrativne i druge poslove koji se odnose na zaštitu prirode i okoliša.

Zakon o zaštiti okoliša (NN 80/13, 153/13) uređuje načela zaštite okoliša i održivog razvoja, kao i sve vidove zaštite elemenata okoliša. Odnos između zaštite okoliša i kulturne baštine se uglavnom temelji kroz osiguranje održivog razvoja, a jedan od ciljeva je zaštita i obnova kulturnih i estetskih vrijednosti krajobraza. Ministarstvo je pripremio Strategiju o održivom razvoju Republike Hrvatske, u suradnji s ostalim središnjim administrativnim tijelima, no sektor kulturne baštine nije jasno naveden. (Vidi dio 2.)

Zaštita baštine glavna je poveznica između zaštite kulture i kulturne baštine u smislu zajedničkog shvaćanja njene važnosti i potrebnih napora da se ta zaštita osigura. Zakon o zaštiti prirode uređuje sustav i sveukupnu zaštitu prirode i njenih vrijednosti. Nakon usvajanja UN-ove Konvencije o biološkoj raznolikosti, zaštita prirode je uglavnom usredotočena na očuvanje biološke raznolikosti. U tom smislu, veza između očuvanja prirode i kulturne baštine se uglavnom ostvaruje kroz upravljanje zaštićenim područjima na kojima se nalazi kulturna imovina, ili zaštićenim područjima koja se preklapaju s područjem na kojem se nalazi kulturna imovina. Drugi vid suradnje odnosi se na pitanje krajobraza općenito, budući da se priroda definira kao sveukupna biološka i krajobrazna raznolikost na temelju Zakona o zaštiti prirode.

Nadležni sektori zajedno rade kako bi odredili zajedničke aktivnosti koje se odnose na utvrđivanje krajobrazna i karakterizaciju što bi dovelo do boljeg upravljanja krajobrazima općenito (međuresorna radna skupina za krajobraz), no to se treba još više poticati s razine ministara.

U razdoblju 2004.-2011., Uprava za zaštitu prirode bila je u sklopu Ministarstva kulture, što je imalo pozitivan učinak na suradnju između prirodnog i kulturnog sektora. Zapravo, provedeno je nekoliko aktivnosti uobičajenih u zaštiti prirodne i kulturne baštine, kao što su tehnička poboljšanja Registra kulturnih dobara i Registra zaštićenih prirodnih vrijednosti, projekti za sveukupnu obnovu povijesnih gradova s parkovima, obnova kulturnih dobara u zaštićenim područjima i razmjena dobre prakse i iskustava u nacionalnim sustavima upravljanja prirodnom i kulturnom baštinom.

Hrvatska je 2013. postala članicom Odbora za svjetsku baštinu u sklopu Konvencije o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine, što je također ojačalo suradnju između prirodnog i kulturnog sektora.

Strategija i akcijski plan zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti Republike Hrvatske i Zakon o zaštiti prirode su dokumenti i propisi koji se u najvećoj mjeri odnose na kulturnu baštinu.

Strategija i akcijski plan zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti Republike Hrvatske (NN 143/08) razrađuje pitanje očuvanja krajobrazna. Budući da je Republika Hrvatska ratificirala Konvenciju o europskim krajobrazima, postoji obveza provedbe očuvanja krajobrazna kroz zaštitu krajobrazna, upravljanje i instrumente planiranja. Ova je strategija utvrdila da pitanje očuvanja krajobrazna nije u potpunosti shvaćeno zbog podjele nadležnosti između tri glavna sektora koja su uključena (prostorno uređenje, zaštita prirode i zaštita kulturne baštine). Stoga je izrađeno nekoliko akcijskih planova kako bi se osiguralo očuvanje krajobrazna:

1. Uspostaviti Nacionalni odbor za krajobraz
2. Usvojiti Nacionalni program za provedbu konvencije o europskim krajobrazima
3. Izraditi Bazu krajobrazna Hrvatske kroz suradnju između relevantnih sektora
4. Provesti Bazu krajobrazna Hrvatske kroz suradnju između relevantnih sektora
5. Promicati aktivnosti kojima je cilj podizanje svijesti, obuka i edukacija u području očuvanja krajobrazna

Zakon o zaštiti prirode (NN 80/13) ima nekoliko članaka koji se odnose na kulturnu baštinu i krajobraze (3, 4, 5, 6, 7, 9, 19, 20, 29, 111, 113, 115, 116, 118, 119, 120, 123, 125, 143, 174, 179 i 228). U smislu tog Zakona, priroda se definira kao sveukupna biološka i krajobrazna raznolikost. Stoga se zaštita prirode provodi putem očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti i zaštite prirodnih resursa. Jedna od namjena nacionalnih parkova je ona kulturna. Park prirode se definira kao područje sa značajnim krajobrazom i kulturnim vrijednostima, uz ostale vrijednosti. Zaštićeni krajobraz definira se kao prirodno i kultivirano područje od velike krajobrazne vrijednosti i biološke raznolikosti, kulturne i povijesne važnosti, ili jedinstvenih, očuvanih značajki krajobrazna. Hortikulturni spomenik je umjetno formirani prostor (park, botanički vrt, arboretum, gradski park, šuma, ili drugi oblik vrtno ili parkovne arhitekture), ili pojedinačno drvo ili grupa drveća, koji ima estetsku, stilsku, umjetničku, kulturnu, povijesnu, ekološku ili znanstvenu vrijednost.

Prema Zakonu o zaštiti prirode, zaštićene prirodne vrijednosti su zaštićena područja, zaštićene vrste i zaštićeni minerali, fosili i sige. Zaštićena područja su strogi rezervati, nacionalni parkovi, parkovi prirode, posebni rezervati, park šume, spomenici prirode i spomenici parkovne arhitekture. Sve navedene zaštićene vrijednosti uvedene su u Registru zaštićenih prirodnih vrijednosti, uz iznimku vrsta koje su naznačene u Pravilniku. Osim navedenih zaštićenih prirodnih subjekata, postoji i nacionalna ekološka mreža, s potencijalnim lokacijama za mrežu *Natura 2000*. Zakon o zaštiti prirode osigurava zaštitu prirodnih vrijednosti na druge načine, kao što su mjera za očuvanje prirode u prostornim planovima i svim planovima upravljanja koji se tiču prirodnih dobara. Zakon također uključuje članke o očuvanju krajobrazna i utvrđivanju vrsta krajobrazna koji je definiran kao planiranje i provedba mjera za sprječavanje neželjenih promjena, remećenja ili uništenja važnih i karakterističnih obilježja krajobrazna, uključujući i one koje se temelje na njihovoj linearnoj i kontinuiranoj strukturi i funkcijama bitnim za migracije, osipanje i genetsku razmjenu vrsta, od onih važnih za njihovu raznolikost, jedinstvenost, kulturne vrijednosti i za osiguranje održivih multifunkcionalnih i/ili tradicionalnih načina korištenja krajobrazna. Nadalje, zaštita krajobrazna

temelji se na njihovoj klasifikaciji u krajobrazne tipove u skladu s njihovim prirodnim i/ili stvorenim obilježjima, te na strukturiranju međusobno povezanih mreža i multifunkcionalne zelene/krajobrazne infrastrukture na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini.

Prema Zakonu o zaštiti prirode, zaštićenim područjima upravljaju javne ustanove. Vlada uspostavlja javne ustanove za nacionalne parkove i parkove prirode, dok za ostale kategorije, županijske vlasti osnivaju javne ustanove. Gradovi i općine mogu također uspostaviti javne ustanove za upravljanje zaštićenim područjima na njihovom području ako im njihove županije osiguraju osnivačka prava (na primjer, u Splitu, Dubrovniku, Medulinu, Perušiću i Rakovici).

Većina zaštićenih područja, nacionalnih parkova, parkova prirode, regionalnih parkova, zaštićenih krajobraza i parkova šuma uključuju elemente zaštićene kulturne baštine, no kad je riječ o spomenicima parkovne arhitekture, zaštićena se područja mogu preklapati sa zaštitom kulturnog dobra (u većini slučajeva se radi o potpunom preklapanju). Postoji i primjer kada javna ustanova za kulturnu baštinu upravlja prirodnim vrijednostima; tu je riječ o javnoj ustanovi Dvor Trakošćan, osnovanoj na temelju Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, radi upravljanja Dvorcem Trakošćan i njegovim okolnim područjem koje je također zaštićeno kao Trakošćan park-šuma. Suradnja između javnih ustanova za zaštićena područja i konzervatorskih odjela Ministarstva kulture temelji se samo na spremnosti na komunikaciju i na zajedničko planiranje aktivnosti, te stoga treba potporu na ministarskoj razini.

Isti Zakon propisuje planove upravljanja za stroge rezervate, nacionalne parkove, parkove prirode, regionalne parkove, posebne rezervate i zaštićene krajobraze. Planovi također uključuju smjernice za zaštitu i upravljanje kulturnim vrijednostima zaštićenih područja. Uprave parkova izrađuju planove i programe aktivnosti i za svaki projekt koji se bavi dobrima kulturne baštine treba odobrenje od nadležnog konzervatorskog odjela Ministarstva kulture. To dobro funkcionira u praksi budući da sredstva za radove obnove osigurava uprava parka. Parkovi također podnose zahtjeve za posebnim sredstvima od Ministarstva turizma za projekte obnove (Program poticanja zaštite, obnove i uključivanja u turizam baštine u turistički nerazvijenim područjima).

Kulturna baština je također uključena u sljedeće uredbe i konvencije. Najznačajnija povezanost između prirodne i kulturne baštine nalazi se u sljedeće dvije konvencije.

- **Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine, Pariz, 1972., (NN Međunarodni ugovori, 12/93)** povezuje ideju očuvanja prirode i zaštite kulturne baštine kako bi se sačuvala jedinstvena i nezamjenjiva dobra, i očuvala izvanredna baština kao dio svjetske baštine ljudskog roda u cjelini.
- **Konvencija o europskim krajobrazima (NN 12/02)** - promiče važnost krajobraznih vrijednosti i potrebu za pravilnom procjenom i upravljanjem krajobrazima na čitavim područjima, urbanim i prigradskim i ruralnim te prirodnim krajobrazima.

Ostale konvencije i protokoli spominju kulturnu baštinu ili krajobraz u minimalnoj mjeri, većinom u preambulama i u općenitijem smislu kulture, te je potrebna daljnja analiza njihove reprezentacije.

- **Konvencija o biološkoj raznolikosti** (NN Međunarodni ugovori 6/96)
- **Konvencija o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divljih životinja i biljaka** (NN Međunarodni ugovori 12/99)
- **Konvencija o močvarama od međunarodne važnosti naročito kao staništa ptica močvarica** (NN Međunarodni ugovori 12/93)
- **Konvencija o zaštiti morskog okoliša i obalnog područja Sredozemlja**, Barcelona (NN 17/98)
- **Protokol o posebno zaštićenim područjima i biološkoj raznolikosti u Sredozemlju** (NN Međunarodni ugovori 11/01, 11/04)
- **Direktiva o staništima** 92/43/EEZ 7
- **Uredba o proglašenju ekološke mreže** (NN 109/07)
- **Uredba o osnivanju Državnog zavoda za zaštitu prirode** (NN 126/02)

Sljedeći dokumenti za zaštićena područja sadržavaju posebne odredbe koje se odnose na kulturnu baštinu:

- **Planovi upravljanja** za stroge rezervate, nacionalne parkove, parkove prirode, regionalne parkove, posebne rezervate i zaštićene krajobrazne.
- **Pravilnici** o unutarnjem uređenju nacionalnih parkova i parkova prirode.
- **Prostorni planovi** za nacionalne parkove, parkove prirode i druga područja s posebnim značajkama.

Neki nacionalni parkovi s većim proračunima (Brijuni, Plitvička jezera i Krka) zaposlili su stručnjake za kulturnu baštinu, koji koordiniraju aktivnosti vezane za kulturnu baštinu. To se smatra dobrim modelom za povezivanje prirodne i kulturne baštine unutar zaštićenih područja. Bilo bi također poželjno imati predstavnika iz kulturnog sektora u upravi javne ustanove koja posjeduje značajan broj kulturnih dobara unutar zaštićenih područja kako bi se intenzivirali projekti rehabilitacije kulturne baštine u zaštićenim područjima.

Javne ustanove za nacionalne parkove i parkove prirode kao i javne ustanove županija i gradova uključuju u svoje programe rada obnovu kulturnih objekata. Odredbe Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara trebalo bi primjenjivati u svim aktivnostima koje se odnose na zaštićenu kulturnu baštinu unutar zaštićenog prirodnog područja.

Najopsežniji program obnove tradicionalnih drvenih kuća proveden je u Parku prirode Lonjsko polje. Program se provodi na temelju istraživanja, zaštite i prijedloga obnove koje osigurava Ministarstvo kulture, zatim na temelju osiguranih financijskih resursa za radove obnove kroz Programe Ministarstva turizma, i uz financijsku podršku Njemačkog društva za tehničku suradnju (GTZ) za stručnu pripremu tehničke dokumentacije i nadzor. Unutar programa je izrađen priručnik za obnovu drvenih kuća, a koji se može promicati i koristiti u radovima na kulturnoj baštini na drugim područjima kroz javne ustanove. Time se pruža dobar primjer kako obnova drvenih kuća i njihovo uključivanje u turističke aktivnosti mogu doprinijeti gospodarskoj dobrobiti.

Projekt istraživanja, rekonstrukcije i revitalizacije Vukovar-Vučedol-Ilok pruža najbolji primjer integriranog pristupa zajedničkoj obnovi kulturne i prirodne baštine u Vukovarsko-srijemskoj županiji, koji je financiran zajmom od Europske središnje banke i koordiniran od strane Ministarstva kulture. Primjer je to u kojem se očekuje da obnova najvrjednijih povijesnih gradskih jezgri, kulturnih dobara i povezanih povijesnih parkova potakne gospodarski oporavak cijele regije.

9.4. Ostali zakoni

Ostali zakoni koji se odnose na kulturnu baštinu su:

- **Kazneni zakon** (NN 125/11, 144/12) i **Prekršajni zakon** (NN 107/07, 39/13, 157/13)
Ako se prekrše odredbe Zakona o zaštiti i očuvanju kulturne baštine, može se pokrenuti kazneni ili prekršajni postupak.
- **Zakon o koncesijama** (Narodne novine 143/12)
Prema Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara članku 43a-43k za koncesije koje nisu utvrđene ovim zakonom, primjenjuje se Zakon o koncesijama.
- **Zakon o komunalnom gospodarstvu** (NN 36/95, 70/97, 128/99, 57/00, 129/00, 59/01, 26/03, 82/04, 110/04, 178/04, 38/09, 79/09, 153/09, 49/11, 84/11, 90/11, 144/12, 94/13, 153/13)
Zapljena i žalbeni postupci vezani za spomeničke rente primjenjuju se na temelju odredaba Zakona o komunalnom gospodarstvu.
- **Zakon o općem upravnom postupku** (NN 47/09)
- Kad je riječ o pravima, obvezama i pravnom interesu fizičkih ili pravnih osoba vezano za Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, primjenjuje se Zakon o općem upravnom postupku.

10. Inventar, sustav evidentiranja i proces planiranja

U Upravi za zaštitu kulturne baštine razvijen je IT sustav za kulturnu baštinu (ISKB) Republike Hrvatske, nazvan TEUTA, za potrebe onih koji se bave zaštitom i očuvanjem kulturne baštine. Okosnicu TEUTA-e čine:

- Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske;
- Središnji inventar kulturne baštine Republike Hrvatske;
- dokumentacijske zbirke iz područja kulturne baštine (foto knjižnice, knjižnice fotografija/CD-a, knjižnice karti, mikrofilmovi);
- prijedlozi programa za rad na zaštiti kulturnih dobara;
- adresar relevantnih osoba i ustanova iz područja zaštite kulturne baštine i veliki broj pomoćnih baza podataka koje su od važnosti za rad službi za zaštitu kulturne baštine.

Sustav je usklađen s europskim standardima (preporukama i smjernicama izdanih od Vijeća Europe, ISO standardi) u smislu sadržaja i strukture informacija, te tehničkim platformama na kojima je sustav razvijen, tako da su ostvareni preduvjeti za brzu i laku razmjenu informacija sa sličnim ustanovama u Hrvatskoj (prvenstveno Hrvatskim restauratorskim zavodom) no ima i širu, međunarodnu primjenu.

Sustav ima trostruku svrhu: prvenstveno, pružiti uvid u cijeli korpus kulturnih dobara u Republici Hrvatskoj; drugo, pružiti uvid u razinu dokumentiranja i postojeću dokumentaciju o kulturnim dobrima: te treće, olakšati sveukupnu zaštitu i upravljanje kulturnom baštinom. Osnovni je cilj osigurati bazu znanja koja je nužna za rad na zaštiti i očuvanju kulturne baštine, ali koja će služiti i kao izvor informacija tijekom prostornog i urbanog uređenja, za znanstvena istraživanja o kulturnoj, povijesnoj i umjetničkoj baštini, a podaci pohranjeni u sustavu mogu biti od koristi za muzeje, knjižnice, arhive, edukacijske ustanove i veliki broj drugih potencijalnih korisnika u području kulture i kulturne baštine. Trenutno se računalni sustav TEUTA, koji objedinjuje sve baze podataka o kulturnoj baštini, može koristiti samo za svakodnevni rad unutar Ministarstva kulture.

Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske je javna knjiga kulturnih dokumenata koju vodi Ministarstvo kulture. Sadrži tri popisa: Popis zaštićenih kulturnih dobara, Popis kulturnih dobara od nacionalne važnosti i Popis preventivno zaštićenih dobara⁵. Oblik, sadržaj i način vođenja Registra propisani su Pravilnikom o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske. (Isto tako, osim Registra, postoje popisi koji se odnose na ugrožena kulturna dobra: vidi dio 11).

Sadržaj Registra je aktivan i ažuriran na dnevnoj osnovi, zbog novih postupaka za utvrđivanje značajki kulturnih dobara, revizija odluka i zaštiti kulturnih dobara, brisanja iz Registra zbog gubitka potrebnih značajki, ili drugih promjena na važnim informacijama o kulturnim dobrima. Registar je objavljen na internetskim stranicama Ministarstva kulture (službeni naziv: Web Registar). Korisnici te dokumentacije su različite ustanove: obrazovne ustanove (škole i fakulteti), mediji (novine, radio i televizija), strukovne organizacije u Hrvatskoj (muzeji - konzervatorske udruge), NVO-i, turističke organizacije, društva i savezi, nakladnička industrija - za objavljivanje kulturne baštine u segmentima ili čitavim područjima, ustanove za prostorno uređenje, INDOK centri i pojedinačni korisnici.

11. Oblici zaštite nepokretne baštine

Kulturna baština od iznimne je važnosti za Republiku Hrvatsku i uživa njezinu posebnu zaštitu. Sadašnje zakonodavstvo kako navodi Članak 52 Ustava Republike Hrvatske (Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara) definira sve vrste kulturnih dobara: nepokretnu, pokretnu i nematerijalnu baštinu. Nepokretna kulturna dobra su podijeljena u pojedinačna kulturna dobra (građevine, dijelovi građevina ili građevine i njihovo okruženje) i kulturno-povijesna područja. Prema Napatku o načinu utvrđivanja sustavnih mjera za

⁵ Preventivno zaštićena baština uživa punu zaštitu u skladu sa Zakonom, no vrijedi 3 godine (6 za arheološku baštinu). Nakon 3 godine, ako kulturno dobro nije upisano u popis zaštićenih kulturnih dobara, zaštita prestaje važiti.

zaštitu nepokretnih kulturnih dobara (NN 37/1), pojedinačna kulturna dobra podijeljena su u memorijalne građevine i komplekse, civilne građevine i komplekse, vojne građevine i komplekse, sakralne građevine i komplekse i urbane dodatke. Kulturno-povijesna područja su: povijesno-memorijalna područja, povijesna naselja ili dijelovi naselja i kulturni krajobrazi.

Prvi korak ka zaštiti i očuvanju kulturnih dobara je usvajanje odluke o preventivnoj zaštiti, kao privremenoj mjeri. Ako se smatra da dobro ima značajke kulturnog dobra, nadležno tijelo usvaja odluku o preventivnoj zaštiti⁶, prema lokaciji tog dobra.

Osnovni kriteriji za procjenu kulturnog dobra su njegova svojstva, važnost i funkcija, vrijeme nastanka i posebni kriteriji specifični za pojedinačne vrste kulturnih dobara. Detaljni kriteriji o zaštitnim propisima o kulturnoj baštini su propisani u Naputcima za procjenu kulturnih svojstava predloženih za upis u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Sukladno pripremljenim prijedlozima i dodanoj dokumentaciji od strane nadležnog tijela, uz stručnu procjenu i konačni prijedlog stručne komisije, Uprava za zaštitu kulturne baštine izdaje odluku kojom se potvrđuju značajke kulturnog dobra. Ista odluka definira sustav mjera zaštite koje se moraju poduzeti i obvezu da se kulturna dobra upišu u Registar na Popis zaštićenih kulturnih dobara. (Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, članak 12.)

Pojedinačno kulturno dobro, za koje se utvrdi, nakon postupka procjene, da je od nacionalne važnosti za Republiku Hrvatsku, upisuje se u poseban dio Registra, na Popis dobara od nacionalne važnosti. (Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, članak 12.)

Do svibnja 2014., ukupno 8789 kulturnih dobara bilo je zaštićeno upisom u Registar, od kojih su 6 325 bila nepokretna kulturna dobra. Popis nepokretnih kulturnih dobara od nacionalne važnosti ima 33 elementa, Popis zaštićenih kulturnih dobara ima 5339 elemenata, a Popis preventivne zaštite kulturnih dobara ima 493 elementa nepokretne kulturne baštine. Od ukupnog broja nepokretnih dobara, 510 su kulturno-povijesna područja, 5863 su pojedinačna zaštićena nepokretna kulturna dobra a 11 ih je kulturnih krajobrazova. Veliki dio kulturno-povijesnih područja su naselja ili dijelovi naselja s urbanim svojstvima (194), dok njih 162 ima ruralni karakter, a manji broj (12) ima industrijski karakter. Sakralne građevine i komplekse predstavlja 1969 kulturnih dobara, a arheološku baštinu čini 1095 zaštićenih lokacija, bilo podvodnih ili iznad razine tla, na čitavom području Republike Hrvatske.

Prema članku 71., 72. i 73. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, ugroženim kulturnim dobrima smatraju se nepokretna kulturna dobra upisana na Popis svjetske baštine, ili Popis ugroženih kulturnih dobara, koja su potvrđena odlukom od strane Ministarstva kulture i predložena od strane Hrvatskog vijeća za kulturna dobra. Isto tako, Ministar može imenovati odbor čiji će zadatak biti nadzor i planiranje provedbe zaštite i očuvanja ugroženih kulturnih dobara. Trenutno se na listi nalazi 557 kulturnih dobara. Lista se može smatrati preliminarnom, budući da je još uvijek ranije spomenuto Vijeće nije potvrdilo. Svrha ove liste je nadzor i plan provedbe mjera za rehabilitaciju predmetnih dobara. Nakon što se dovrši i učini dostupnom javnosti, bit će alat za upravljanje (te se može koristiti za usmjeravanje potencijalnih ulagača na lokacije kojima je potrebna rehabilitacija).

Nadležna županija, grad ili općinsko tijelo može kulturna dobra, koja nisu zaštićena ovim Zakonom, proglasiti zaštićenim kulturnim dobrima od *lokalne važnosti*, u skladu s člankom 17. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. Prema Pravilniku o Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske, Uprava za zaštitu kulturne baštine vodi evidenciju kulturnih dobara od lokalne važnosti, kao poseban dio Registra. Mali broj zaštićenih dobara od lokalne važnosti (koji sveukupno iznosi 20) rezultat je nedovoljne suradnje između jedinica lokalne i regionalne samouprave i nadležnih konzervatorskih odjela.

⁶ Prema članku 10. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, NN 69/99, 151/03, 157/03, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 157/13 može se donijeti privremena odluka o preventivnoj zaštiti dobra za koje se smatra da ima svojstva kulturnog dobra. Odluku donosi nadležno tijelo. Utvrđeno razdoblje preventivne zaštite ne može biti dulje od 3 godine, osim za arheološka i podvodna arheološka nalazišta (najviše 6 godina).

Kako bi se postiglo sveukupno očuvanje pojedinačnih kulturnih dobara, mjere zaštite zahtijevaju da se zaštitni radovi, unutar posebno definiranih prostornih granica, a koji mogu biti na štetu cjelovitosti kulturnih dobara, poduzimaju samo uz prethodnu autorizaciju nadležnog tijela (Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, članak 62). Nadležno tijelo može pozitivno ili negativno odgovoriti na takav zahtjev za autorizacijom. Prethodna autorizacija od strane nadležnog tijela potrebna je za građevinski rad u području koje je zaštićeno kulturno-povijesno područje.

Sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Članak 45.), ako se tijekom odobrenih radova na arheološkoj lokaciji otkriju ostaci građevina ili arheoloških nalaza, osoba koja izvodi radove dužna je obustaviti iste i bez odgode obavijestiti nadležno tijelo. Isto tako, ako tijekom radova na podvodnim lokacijama dođe do arheoloških otkrića ili nalaza, osoba koja vodi radove obvezna je obustaviti istraživanje i bez odgode obavijestiti nadležno tijelo. Za kulturno-povijesna područja, upute za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara moraju sačinjavati dio konzervatorske studije za prostorne planove.

Sustav mjera zaštite na kulturno-povijesnom području uspostavljen je na temelju posebnih Naputaka o načinu utvrđivanja sustava mjera zaštite za nepokretna kulturna dobra koja su predložena za upis u Registar kulturnih dobara. U skladu s povijesnim, kulturnim, urbanim i arhitektonskim vrijednostima područja, propisane su tri razine režima zaštite:

- potpuna zaštita povijesnih građevina (Zona A)
- djelomična zaštita povijesnih građevina (Zona B)
- zaštita u neposrednoj okolini (Zona C).

Mjere zaštite za kulturno-povijesna područja propisuju zoniranje u tim kategorijama, od kojih kategorija C uključuje zaštitu neposrednog okoliša. Takva zona, prema definiciji, sadržava rijetke naznake povijesnih građevina, ili nema važnih primjera graditeljske baštine, no unatoč tome, očuvanje neposrednog okoliša pridonosi skladnosti područja, i prema tome, veći zahvati su dozvoljeni ako se pridržava mjera zaštite. Same zaštitne zone dobile su status utjecajnog područja, no u posljednje vrijeme, povijesna spomenička renta dovela je do smanjenja zona C vrste, ili do njihovog potpunog nestanka, a to je imalo negativne posljedice, osobito za zaštitu panoramskih pogleda (vista) u povijesnim naseljima.

Nažalost, pojam neposredne blizine pojedinačnog kulturnog dobra (koja djeluje kao utjecajno područje) za određeno kulturno dobro nije obuhvaćeno sadašnjim Zakonom, za razliku od Zakona iz 1967. o zaštiti kulturnih spomenika, u člancima 28., 30. i 49. To je podrazumijevalo bilo kakve radove koji bi mogli negativno utjecati na spomenik ili narušiti njegovu cjelovitost. Danas uvođenje naloga za zaštitu kulturnih dobara štiti samo kulturna dobra, tj., katastarske jedinice obuhvaćene odlukom, dok okolno područje ne spada pod stručni nadzor nadležnih tijela.

Republika Hrvatska ima sedam kulturnih dobara upisanih na UNESCO-ov Popis svjetske baštine (Povijesni kompleks Splita i Dioklecijanova palača (1979.), Stari grad Dubrovnika (1979.), Nacionalni park Plitvička jezera (1979.), Kompleks Eufrazijeve bazilike u povijesnom centru Poreča (1997.), povijesni grad Trogir (1997.), Katedrala Sv. Jakova u Šibeniku (2000), i Starogradsko polje na otoku Hvaru (2008.)). O bilo kakvim radovima koji se planiraju izvoditi unutar granica ovih zaštićenih povijesnih područja i koji mogu utjecati na njihovu univerzalnu vrijednost, u skladu s Operativnim smjernicama za provedbu Konvencije o svjetskoj baštini (članak 172.), mora se obavijestiti Odbor za svjetsku baštinu.

Naglasak Zakona o očuvanju i zaštiti kulturne baštine je na zaštiti i očuvanju resursa a ne na njihovoj rehabilitaciji. Ministarstvo kulture je definiralo Strategiju zaštite, očuvanja i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske (2011.-2015.), s naglaskom na rehabilitaciju kulturne baštine. Osnovni strateški cilj je osigurati ulogu kulturne baštine u gospodarstvu i nacionalnom razvoju, te vitalnu ulogu koju imaju stari povijesni gradovi u ekonomskom rastu i razvoju na lokalnoj razini.

12. Ostali mehanizmi čuvanja/zaštite

Drugi zaštitni mehanizam za kulturnu baštinu, posebno za kulturne krajobrazne, je prostorno i urbanističko uređenje, iako proces planiranja, bez obzira na propise, ne uzima u dovoljnoj mjeri u obzir predložene konzervatorske zaštitne mjere, preporuke i smjernice. Posljedica takvog pristupa je neodgovarajuće korištenje kulturne baštine kao važnog elementa turizma i gospodarskog razvoja za područja za koja se usvajaju prostorni planovi. Izrada planova upravljanja za UNESCO-ve lokacije svjetske baštine uvodi novu praksu zaštite koja se može primijeniti na druge kulturno povijesne komplekse.

13. Edukacija, podizanje svijesti i mehanizmi savjetovanja

Prije su se dobri rezultati u zaštiti i očuvanju graditeljske baštine postizali kad je veći broj stručnjaka, članova lokalnih zajednica i civilnih društava bilo uključeno u istraživanje, zahvate i pronalaženje odgovarajućih rješenja, kao i u upravljanje baštinom. Uspjeh u zaštiti i očuvanju dobar su pokazatelj sve veće svijesti o vrijednosti baštine.

Unatoč svijesti o važnosti uzajamne suradnje, senzibilitet za kulturnu baštinu u lokalnim zajednicama nije dostatan, što vodi do neodgovarajućeg korištenja kulturne baštine kao gospodarskog resursa. Stoga je potrebno revitalizirati kulturna dobra, uvođenjem prihvatljivih namjena i novih funkcija za njih, tako da kulturna dobra mogu aktivno 'sudjelovati' u životu lokalne zajednice (posebno kulturna dobra koja, uz skromna ulaganja u njihovu okolinu, informativne ploče, itd. mogu privući posjetitelje). Isto tako je važno poticati edukacijske, ekološke i turističke aktivnosti od strane lokalnog stanovništva, kako bi se osnažila svijest o potrebi očuvanja kulturne baštine i o njenom odgovarajućem gospodarskom korištenju.

Održivo korištenje kulturne baštine kao razvojnog resursa za regiju i cijelu Republiku Hrvatsku trebalo bi se poticati od strane više subjekata (službe zaštite, lokalne i regionalne samouprave, turističkih agencija).

Stoga je nužno razviti svijest kod građana, lokalnih i regionalnih jedinica samouprave i obrazovnih ustanova o vrijednosti baštine kao zaštitnika identiteta, priznanja i osjećaja pripadnosti i o potencijalu za održivo korištenje, posebno kroz obrazovne programe lokalnog stanovništva. Također je važno podići svijest lokalnih zajednica o vrijednostima njihova vlastita krajobraza te njegovog potencijala.

Službene ustanove i organizacije odgovorne za povijesne građevine i znamenitosti mogu promicati popularizaciju kulturne baštine (obrazovni programi, izložbe i događaji kao Dani europske baštine). Osnovnoškolsko obrazovanje pruža djeci samo osnovne informacije o kulturnoj baštini te nije odgovarajuće budući da ne promiče svijest o njenoj vrijednosti. Stoga, Strategija zaštite, očuvanja i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske (2011.-2015.) predviđa uvođenje koordiniranih obrazovnih programa u nastavnim programima osnovnih škola koji imaju za cilj povećati svijest o vrijednosti baštine među širom populacijom.

14. Prava vjerskih vlasti

Uloga vjerskih zajednica, u prvom redu Rimokatoličke crkve, kao tvorca, i čuvara hrvatske vjerske kulturne baštine, ima iznimni položaj u povijesnom kontekstu Republike Hrvatske. Kulturna i umjetnička baština katoličke crkve, kao i brojni dokumenti sačuvani u crkvenim arhivima i knjižnicama, čine vrijedan dio hrvatske kulturne baštine općenito. Suradnja između Crkve i vlade nužna je kako bi se ta baština očuvala, zabilježila, te osigurala njena zaštita i razvoj, te kako bi postala dostupna javnosti, unutar granica koje su potrebne za zaštitu te baštine i arhiva. U sklad s time, Ministarstvo kulture dodjeljuje više od trećine od ukupnih sredstava namijenjenih za kulturnu baštinu za programe vjerskih zajednica. Većina ih se odnosi na očuvanje i restauraciju pokretnih i nepokretnih kulturnih dobara.

Unatoč posebnom pravnom statusu vjerskih zajednica, u smislu zaštite kulturne baštine, crkvene vlasti jednako su obvezne poštivati pravne propise koji se odnose na očuvanje kulturnih dobara, kao i svi građani i ustanove u Hrvatskoj. Budući da se restauracija kulturnih dobara u vlasništvu vjerskih zajednica djelomično ili u potpunosti financira iz državnog proračuna, crkvene vlasti obvezne su surađivati i savjetovati se s nadležnim konzervatorskim vlastima tijekom realizacije njihovih projekata. Međutim,

ponekad crkvene vlasti ne slijede obvezne postupke za ishođenje dozvola i suglasnosti nadležnih vlasti. To se većinom događa u slučajevima radova koji se obavljaju na pokretnim dobrima (zapošljavanje neovlaštenog restauratora, promjene u inventaru i opremanju, itd.) i radova na nepokretnim dobrima, koji neizravno utječu na kulturna dobra (modernizacija objekata - grijanje, osvjetljenje, telekomunikacije itd.). Uzimajući u obzir specifična svojstva određenih vjerskih zajednica, ne postoji odgovarajući pristup kulturnim dobrima u njihovom posjedu. Ne postoji dovoljno planiranog korištenja tih dobara, utvrđivanja kriterija i uvjeta za njihovo korištenje, nadzora i suradnje s drugim odjelima i organizacijama. itd.

15. Prava manjima, povratnika i ranjivih skupina

Postoje 21 etničke skupine službeno priznate u Republici Hrvatskoj, koje, prema zadnjem popisu stanovnika (2001.) čine 7.47% ukupnog stanovništva (4,437,460). Te su zajednice zastupljene prema sljedećim postotcima: Albanci (0.41%), Austrijanci (0.01%), Bošnjaci (0.73%), Bugari(0.01%), Crnogorci (0.11%), Česi (0.22%), Mađari (0.33%), Makedonci (0.10%), Nijemci (0.07%), Poljaci (0.01%), Romi (0.40%), Rumunji (0,01%), Rusi (0.03%), Rusini (0.05%), Slovaci (0.11%), Slovenci (0.25%), Srbi (4.36%), Talijani (0.42%), Turci (0.01%), Ukrajinci(0.04%), i Židovi(0.01%).

Postotak vjerskih zajednica u Hrvatskoj je sljedeći: katolici 86.28%, grko-katolici 0.14%, starokatolici 0.01%, pravoslavci 4.42%, muslimani 1.47%, Židovi 0.01%, ostale religije 0.06%, agnostici 0.76%, nevjernici 3.81%, nepoznato 0.29%.

Republika Hrvatska, u skladu s hrvatskim ustavom i sadašnjim zakonodavstvom koje se pridržava demokratskih normi Ujedinjenih naroda i država slobodnog svijeta, te osnovnih načela ljudskih prava i sloboda, jamči i štiti posebna prava nacionalnih manjina.

Predstavnička tijela za članove nacionalnih manjina zajamčena su na svim razinama (od državne razine do lokalnih vlasti): u središnjoj državnoj upravi, u predstavničkim i izvršnim vlastima jedinica lokalne i regionalne samouprave, kao i u sudskim vlastima. Vijeće za nacionalne manjine je neovisna krovna organizacija za nacionalne manjine na državnoj razini, i povezuje ustanove i interese nacionalnih manjina na državnoj razini, te se bavi pitanjima provedbe prava nacionalnih manjina, primjene ustavnog zakona o nacionalnim manjinama. Vlada Republike Hrvatske izravno osigurava politike o pravima nacionalnih manjina kroz Ured za nacionalne manjine, ministarstva i druga vladina tijela. Poštivanje prava o etničkim manjinama u Hrvatskoj i očuvanje značajnih elemenata njihova identiteta, prvenstveno njihove religije, jezika, tradicija i kulturne baštine zajamčeni su Zakonom na četiri glavne razine: kulturna autonomija, obrazovanje na vlastitom jeziku, sudjelovanje u državnoj upravi i suradnja s matičnim zemljama u smislu njihove kulture i obrazovanja.

Mjere koje su poduzete kako bi se osigurala i poticala kulturna autonomija nacionalnih manjina, a koje su osigurane od strane Ministarstva kulture, jasno pokazuju sustavno poticanje nacionalnih manjina, kao i njihov aktivni, jednaki doprinos kulturnom životu. Ministarstvo kulture neprestano potiče opremanje knjižnica, medijske aktivnosti, izvedbene umjetnosti i kulturno-umjetničke amaterske produkcije, likovne umjetnosti, moderne medije i kinematografske aktivnosti, međunarodnu kulturnu suradnju, aktivnosti vezane za arhive, muzeje i galerije i zaštitu kulturne baštine nacionalnih manjina. Ministarstvo kulture objavljuje godišnji poziv na podnošenje programskih prijedloga o javnim potrebama u kulturi. Široki opseg tog poziva osigurava ostvarivanje posebnih prava i sloboda članova nacionalnih manjina, posebno postizanje kulturne autonomije kroz manifestacije, razvoj i predstavljanje svoje vlastite kulture, kao i očuvanje i zaštitu kulturnih dobara i tradicija. Sve manjine i vjerske zajednice imaju slobodan pristup resursima državnog proračuna, namijenjenih restauraciji i očuvanju kulturne baštine, a koji se godišnje dodjeljuju kroz Ministarstvo kulture. Europske organizacije i ustanove su posebno aktivne u poticanju politika vezanih za zaštitu nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj, koja je, radi stabilne i sigurne Europe, otvorila posebne linije financiranja za zaštitu i promicanje baština manjina.

Pristup baštini u Hrvatskoj uređuje se u prvom redu na temelju vrste i vrijednosti elemenata, kako bi se osigurala sigurnost i očuvanost (na primjer, arheološke lokacije, crkvene riznice, umjetničke zbirke, itd.) i ne ovisi o povezanosti s niti jednom manjinskom ili vjerskom zajednicom. Pristup kulturnoj baštini manjina

ne može biti ograničen. Sasvim suprotno, sve manjine dostojanstveno promiču svoju kulturnu baštinu i etnicitet, posebno u segmentu nematerijalne baštine.

16. Provođenje, sankcije i kaznene mjere

Bilo koja aktivnost, koja se obavlja na kulturnom dobru, (rekonstrukcija, poboljšanje i adaptacija kulturnih dobara, očuvanje, restauracija, premještanje kulturnih dobara i slične aktivnosti) uključujući građevinske radove na području zaštićenog povijesnog naselja, a koja bi mogla narušiti cjelovitost kulturnog dobra, može se obavljati samo uz odobrenje nadležnog tijela. Za obavljanje aktivnosti za koje treba lokacijska dozvola, postupak uključuje ishođenje dokumenta u kojem se navode uvjeti zaštite za kulturno dobro a dokument izdaje nadležni konzervatorski odjel.

Inspekciju provode inspektori za zaštitu kulturnih dobara pri Ministarstvu kulture. Isto tako, zaposlenici konzervatorskih odjela uz svakodnevne zadatke nadzora nad radovima koji se obavljaju na kulturnom dobru, također kontroliraju zakonitost i kvalitetu radova te ukazuju na sve nepravilnosti. Štoviše, ostale kulturne ustanove, lokalne uprave kao i svi građani obvezni su i mogu obavijestiti inspektore ako primijete bilo kakve radove koji bi mogli biti nezakoniti.

Ako izvođač provodi aktivnosti na kulturnom dobru bez ili u suprotnosti s potrebnim odobrenjem, konzervatorski odjel može privremeno obustaviti radove ili naložiti izvođaču da vrati kulturno dobro u prijašnje stanje. Ako inspektor utvrdi da se aktivnosti ne provode u skladu sa Zakonom i drugim propisima, inspektor izdaje pisani dokument o nepravilnostima, utvrđuje mjere koje se moraju poduzeti i njihove rokove. Inspektor može izdati i naplatiti kaznu na licu mjesta. Ako je potrebno, tijekom obavljanja nadzora i poduzimanja mjera, inspektor može zatražiti pomoć nadležne policijske postaje.

Kada konzervatorski odjel utvrdi da vlasnik ne brine o kulturnom dobru u skladu sa Zakonom, da ga ne čuva ili redovno održava te da je dobro izloženo mogućem oštećenju ili uništenju, nadležno tijelo obvezuje lokalnu upravu da dodijeli kulturno dobro privremenom skrbniku. Privremeni skrbnik obavezan je zaštititi i očuvati kulturno dobro prema naputcima konzervatorskog odjela, na trošak vlasnika.

Isti postupak je predviđen u slučaju da vlasnik privremeno napusti kulturno dobro, te ga time izloži izravnoj opasnosti od oštećenja ili uništenja, a ako vlasnik trajno napusti kulturno dobro, ono postaje vlasništvo Republike Hrvatske. U praksi ovaj postupak daje dobre rezultate.

Zakon o građevinskoj inspekciji (NN 153/13) u čl. 28 propisuje pravila u vezi s ispravljanjem štete na pojedinim građevinskim radovima na kulturnom dobru ili na građevinskim radovima koji se nalaze na povijesnom naselju. Odluka kojom se nalaže ispravljanje oštećenja dostavlja se tijelu državne uprave nadležnom za zaštitu kulturne baštine. Tijelo državne uprave utvrdit će način ispravljanja štete i odgovoriti u pogledu mogućnosti uklanjanja oštećenih individualnih građevinskih radova na kulturnom dobru ili na povijesnom naselju, te će o tome izvijestiti vlasnika građevinskih radova i građevinsku inspekciju.

Republika Hrvatska se suočila s velikim problemom koji se odnosi na nezakonito izgrađene zgrade i to je riješila donošenjem Zakona o postupanju s nezakonito izgrađenim građevinama, na temelju kojeg je omogućen legalizacija većeg dijela ilegalnih objekata. Navedeni Zakon uključuje vremensko ograničenje, odnosno, zahtjevi za legalizaciju mogli su se podnijeti za zgrade izgrađene prije 21. lipnja 2011. s rokom za dostavu 31. lipnja 2013.

Nezakonito izgrađene zgrade, međutim nije bilo moguće legalizirati ako su se nalazile: u sklopu arheološkog nalazišta ili zone, prostornih granica nepokretnih kulturnih dobara ili kulturno-povijesnom kompleksu; ako je dio pojedinačnog nepokretnog kulturnog dobra upisan kao pojedinačno kulturno dobro i rekonstruiran, osim za građevine za koje je potvrdu izdalo javno tijelo nadležnog za zaštitu kulturne baštine (Konzervatorski odjel) potvrđujući da su izgrađene u skladu s posebnim uvjetima koje je utvrdilo to tijelo u skladu s posebnim propisima u postupku izdavanja lokacijske dozvole ili rješenja o uvjetima građenja; ako se ilegalna strukture nalazi na području upisanom u UNESCO-ov popis svjetske baštine.

Koordinacija između nadležnih ustanova kad je riječ o inspekciji i nadzoru (Ministarstvo-policija-carina-sudovi) općenito dobro funkcionira. Određeni nedostaci utvrđeni su u slučajevima kada prekršitelji ne poštuju naloge inspektora; tada konzervatorski odjel mora provesti naloge, no isti nije uvijek u mogućnosti bez odlaganja ukloniti nepravilnosti zbog nedostatnih sredstava.

Sankcije su općenito učinkovite, iako ponekad cijeli postupak predugo traje (slučaj postaje predmet zastare).

17. Zaključak

Izveštaj o procjeni baštine (HAR) daje sažetak, sljedeći zadanu strukturu, različitih aspekata upravljanja kulturnom baštinom u zemlji i daje pregled administrativnog, zakonodavnog i financijskog okvira za upravljanje baštinom. Razmatra trenutne strategije, politike, programe i praksu za održivo korištenje baštine, na informativan i pouzdan način, te daje osvrt na postojeća ograničenja, poteškoće i potrebe, kao i prijedloge za buduća poboljšanja. Također objašnjava partnerstva i odnose između upravljanja kulturnom baštinom i drugih sektora uključujući teme i pitanja turizma, prostornog i urbanističkog planiranja, građevinskog sektora i zaštite prirodne baštine.

Na temelju analize pitanja obuhvaćenih u upravljanju baštinom i povezanim sektorima, utvrđeni su glavni prioriteti za poboljšanje trenutne situacije. Prioriteti uključuju:

- Poboljšanje zakonodavnog okvira za kulturnu baštinu kroz uspostavljanje propisa usklađenih s drugim sektorima koji se odnose na kulturnu baštinu kroz izmjene pravilnika i izradu novih
- Provođenje i nadzor Strategije zaštite, očuvanja i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine
- Razvijanje zajedničkih programa iz različitih sektora, čime se osigurava održivost kulturnih resursa
- Poboljšanje/uspostavljanje financijskih mehanizama kako bi se osiguralo učinkovito i održivo korištenje kulturne baštine
- Podizanje svijesti i edukacija o široj dobrobiti povezanoj s ulaganjima u projekte rehabilitacije

Na temelju Izveštaja, utvrđen je niz aktivnosti za postizanje gore navedenih ciljeva i prioriteta. Trebao bi se koristiti kao smjernica, no većinom, kao alat za praćenje koji bi mjerio napredak i postignuća ostvarena u vremenskom okviru provedbe projekta "Ljubljanski Proces II: rehabilitacija zajedničke baštine" (travanj 2014.), no i šire od toga, budući da bi projekt trebao rezultirati uključivanjem metodologije i načela unutar sustava zaštite baštine u zemlji.

Dalje u tekstu nalazi se Popis glavnih utvrđenih aktivnosti, grupiranih u četiri različite grupe aktivnosti (povezanih s dijelovima u HAR-u), koje su predane na usvajanje Upravnom odboru za Ljubljanski proces, osobito one označene, koje bi trebale imati izravnu podršku Vijeća za regionalnu suradnju, Radne skupine za kulturu i društvo i Vijeća Europe, te biti financirane od Europske komisije: administracija/zakonodavstvo, financiranje, upravljanje i podizanje svijesti/obrazovanje/promidžba/obuka:

Administracija/zakonodavstvo

- Osnivanje Operativnog zajedničkog tijela (međusektorsko i međuinstitucionalno) uključujući relevantna ministarstva koja predstavljaju sljedeće sektore: kulturnu baštinu, okoliš, zaštitu prirode, održivi razvoj, turizam, prostorno uređenje, financije, obrazovanje, gospodarstvo, regionalni razvoj, ruralni razvoj, europsko financiranje, promet, s ciljem boljeg upravljanja kulturnom baštinom i određivanjem zajedničkih programa/projekata (HAR dio 1)
- Izraditi Izveštaj koji daje preporuke za zakonodavstvo koje se treba uskladiti oko kulturne baštine (HAR dio 8)
- Izraditi alat za upravljanje kako bi se utvrdila imovina kulturne baštine kojoj je hitno potrebno ulaganje u očuvanje, restauraciju ili rehabilitaciju - izmijeniti Pravilnik o nacionalnom registru (prema prioritetu, u odnosu na najvažnije projekte) (HAR dio 10)

Financiranje

- Utvrđivanje prioriteta za rehabilitaciju lokacija s kulturnom baštinom koja se financira kroz novi nacionalni trogodišnji program (prema prioritetu, u odnosu na najvažnije projekte) (HAR dio 7)
- Upravljanje zahtjevima za financiranje rehabilitacije baštine kroz europsko financiranje (prema prioritetu, u odnosu na najvažnije projekte) (HAR dio 7)
- Izrada baze podataka o ulaganjima u kulturnu baštinu kako bi se poboljšala koordinacija financiranja projekata rehabilitacije (prema prioritetu, u odnosu na najvažnije projekte) (HAR dio 7)
- Poboljšanje izvještavanja o korištenju sredstava spomeničke rente (HAR dio 7)

Upravljanje

- Priprema i promicanje Strategije rehabilitacije, financiranja i održivog korištenja kulturne baštine na lokalnoj/regionalnoj razini i provedba kroz planove aktivnosti i najvažnije projekte (HAR dio 2)
- Poboljšanje i razvoj zajedničkih projekata obnove i rehabilitacije i integriranih mehanizama upravljanja na prirodnim/kulturnim zaštićenim područjima kroz izradu planova aktivnosti i najvažnijih projekata (HAR dio 1)
- Poboljšani odnos prema baštini kao potencijalu za turističko korištenje i razvoj, kroz izmjene Nacionalne strategije za razvoj hrvatskog turizma uključujući aktivnosti rehabilitacije imovine kulturne baštine (HAR dio 3)
-

Podizanje svijesti/Obrazovanje/Promidžba/Obuka

- Izrada brošura/smjernica za nove zahvate i postupke izdavanja dozvola s posebnim naglaskom na radove očuvanja, restauracije i rehabilitacije (HAR dio 9.2.)
- Izrada aktivnosti za izgradnju kapaciteta u kulturnom upravljanju (očuvanje, tradicionalne vještine gradnje i rehabilitacija) za nacionalne, regionalne i lokalne razine javne uprave i relevantne dionike (prema prioritetu, u odnosu na najvažnije projekte i studije izvedivosti te zahtjeve za financiranjem) (HAR dio 5)
- Započeti s uključivanjem pitanja kulturne baštine u ranoj fazi školskog nastavnog programa (HAR dio 13)
- Podizanje svijesti i obuke o većoj dobrobiti povezanoj s ulaganjem u projekte rehabilitacije (npr. stvaranje radnih mjesta, malih tvrtki, poboljšane vještina, korištenje objekta na održiv način, ekonomska korist od turizma, itd.) (prema prioritet, u odnosu na najvažnije projekte) (HAR dio 13).